




אימהות לילדים צעירים בזמן המלחמה


(בדגש על אימהות
שבן זוגן בצבא כעת)


ברוך רוזן, ליאור בסרמן נבון, יואה שורק, ברכה ברלין, רינת כהן, מרב בורנשטין



ההקשר

כ-300,000 חיילי מילואים גויסו בתחילת אוקטובר 2023, במסגרת מלחמת "חרבות ברזל" 

בשבוע הראשון של המלחמה, בתי הספר בכל רחבי הארץ היו סגורים וגם חודש אחרי פרוץ המלחמה עדיין לא הייתה שגרת לימודים במקומות רבים בארץ. 

בכל רחבי הארץ, ובמיוחד בדרום, נשמעו אזעקות והתרעות לעיתים קרובות, הקוראות לציבור לעבור למרחבים מוגנים 

האימהות



לאימהות לילדים צעירים אשר בן זוגן גויס למילואים יש תפקיד מפתח בהתמודדות עם מצב מורכב ומאתגר זה



כ-100,000 אימהות לילדים צעירים אשר בן זוגם גויס נדרשות כעת להיענות לצורכי הילדים והבית, ולהתמודד עם חרדות ופחדים שלהן ושל ילדיהן שעולים כתוצאה מהמצב



כל זה לצד חששות לשלום בני זוגן



חלק גדול מהאימהות גם עובדות





האתגר

מדובר בקבוצה גדולה באוכלוסייה עם צרכים ייחודיים, שכעת לא זוכה להתייחסות מיוחדת.
קיים מידע אנקדוטלי על צרכים שלא מקבלים מענה, אך חסר מידע שיטתי בנושא.

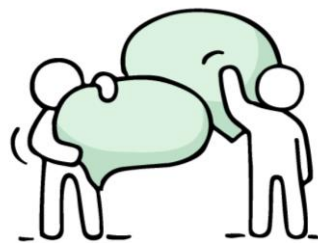


המענים המחקריים שנותן מכון ברוקדייל

1. ניתוח השיח במדיה החברתית בקבוצות השונות העוסקות באתגרים של קבוצה זו באוכלוסייה (בשיתוף עם חברת באזילה)
2. סקר מקוון בקרב מדגם ארצי של אימהות שבן זוגן נמצא כעת בצבא (בעזרת חברת iPanel)
3. סקר מנהלות משאבי אנוש (בבדיקה)



אימהות לילדים צעירים בזמן המלחמה



רכיב #1:

ניתוח תמטי של השיח במדיה החברתית



מטרת הניתוח התמטי של השיח במדיה החברתית

הבנה מעמיקה של צורכי אימהות לילדים צעירים שבן זוגן גויס למלחמת "חרבות ברזל" ושל מקורות המענה לצרכים אלו



שיתוף הפעולה בין מכון ברוקדייל לחברת באזילה

המכון ביקש לבחון את השיח במדיה החברתית בקבוצות השונות העוסקות באתגרי קבוצה זו באוכלוסייה.

המכון הזמין את הניתוח מחברת באזילה העוסקת בניטור רשתות חברתיות והוא בוצע על ידי מרב בורנשטיין גבאי, יועצת מחקר חיצונית.

דוח המחקר נמצא באתר המכון...



אוקטובר 2023

אימהות לילדים צעירים שבני זוגן גויסו

מחקר שיח רשתות חברתיות

בוצע ע"י: מרב בורנשטיין גבאי

בהזמנת ברוך רוזן ממכון מאיירס-ג'וינט-ברוקדייל

Buzzilla | All rights reserved



מתודולוגיה

השיח מנותח בדיונים –
השרשור כולו מפוסט פותח ועד
פוסט סוגר.
במחקר זה בוצעה הוספה ידנית
של שיחות מקבוצות סגורות

השיח הנסרק כולל פייסבוק,
אינסטגרם, פורומים, כתבות
(וטוקבקים) וטיקטוק.

מערכת הניטור של Buzzilla
סורקת את השיח הציבורי והגלוי
ברשתות החברתיות.

כל דיון רלוונטי מנותח לפי מגוון
משתנים, שהוגדרו מראש. כך
שדאטה בלתי מובנה הופך
למובנה ומאפשר ניתוח כמותי.
הניתוח הכמותי מיועד לסייע
בזיהוי המגמות ולא להיות ניתוח
כמותי מדויק.

הדיונים נדגמו בדגימת cherry
picking (בחירה ידנית של
דיונים רלוונטיים) שענו על
הדרישות הבאות: ודאות
שמדובר באימהות, תוכן
משמעותי ולא רק "בעלי גוים
למילואים", לא הפצה של יוזמה
התנדבותית (כן נכנס תיאור של
חוויה כתוצאה מיוזמה כזו).

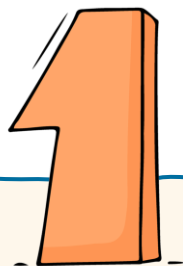
בסך הכל נקראו מעל 400
דיונים שהתנהלו בין התאריכים
7-19.10.2023, מתוכם נותחו
כ- 100 דיונים בעלי מינימום
תגובה אחת.

אודות

- ← מתודולוגיה
- ← מטרת המחקר
- פילוח ומחקר
- ← נפח השיח
- ← זירות ואתרים
- ← צרכים
- ← קהלים
- ← חיפוש מענה
- מסקנות
- ← סיכום ומסקנות
- ← המלצות



**שישה כיווני פעולה שעולים
מהניתוח התמטי של השיח במדיות החברתיות
שניתן לאמץ כבר בטווח הקצר**



רשויות מקומיות

ממצא: רשויות מקומיות אחדות התגייסו כדי לסייע לאימהות לילדים צעירים שבני זוגן גויסו, אך רובן טרם עשו זאת.

כיווני פעולה: יש לעודד את כלל הרשויות לפעילות יזומה עבור קבוצה זו באוכלוסייה ולסייע להן ללמוד מהעשייה של הרשויות החלוצות בנושא. משרד הפנים יכול לקדם את העשייה ברשויות באמצעות מענקים ייחודיים לרשויות המקומיות ש"צבועים" לנושא זה, וכנגד תוכניות ועשייה בשטח.



2

זכויות והתחשבות במקום העבודה

ממצא: לאימהות חסר ידע על זכויותיהן בעולם העבודה בעת הזאת, ובין היתר עד כמה הן יכולות לצפות מהמעסיק להתגמש עימן לגבי שעות העבודה והעבודה מהבית.

כיווני פעולה: זהו נושא שמשרדי הממשלה הרלוונטיים יכולים לתת לו מענה בטווח הקצר, תוך איזון בין צורכי המשק והמעסיקים ובין צורכי החברה והאימהות. בין היתר, מומלץ שמשרד העבודה ינגיש את המידע על זכויותיהן של אימהות בעולם עבודה בזמן המלחמה בשפה פשוטה, נהירה ולא משפטית, תוך מתן התייחסות ספציפית לקבוצה זו באוכלוסייה. גם ארגוני המעסיקים יכולים לעודד את המעסיקים להתחשב בצורכי האימהות, כפי שעולה במחקר זה.

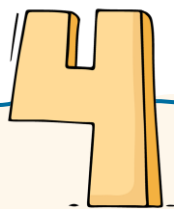


3

מורות וגנות

ממצא: לאימהות שהן מורות או גנות יש קושי ייחודי. מצד אחד לחברה ולמעסיקים שלהן חשוב שיחזרו לעבודה בהיקף מלא עד כמה שאפשר ומהצד האחר, לא תמיד יש להן סידור לילדים הקטנים.

כיווני פעולה: משרד החינוך, יחד עם הרשויות המקומיות, יכולים לאתר מורות-אימהות במצב זה ולגבש מענה הולם עבורן. באופן כללי יותר, מומלץ כי הרשויות המקומיות יסייעו לפתוח מסגרות לילדים של אימהות העובדות במקומות/תפקידים נדרשים לזמן חירום. המסגרות יהיו מיועדות לילדיהן של אימהות אלה ויאפשרו את יציאתן לעבודה.



אימהות לקראת לידה ומיד אחרי לידה

ממצא: גם לאימהות לקראת לידה יש אתגרים משמעותיים וייחודיים. בין היתר, לא תמיד יש להן את הציוד הדרוש – הן כדי להביא את התינוק הביתה הן כדי לקלוט את התינוק בבית (כאשר בנוגע לחלק מהציוד מדובר ברכישות עם ממד רגשי משמעותי).

כיווני פעולה: הרשויות המקומיות יכולות לארגן התנדבויות כמו סיוע לאימהות הצעירות בבתיהן באמצעות אימהות מנוסות מהשכונה, וכן סיוע בקניות, בעבודות הבית, או עזרה עם האחים הגדולים. טיפות החלב יכולות להפנות לשירות זה את האימהות הרלוונטיות. חברות עסקיות יכולות לסייע באספקת מוצרים לתינוקות.



5

החברה האזרחית

ממצא: החברה האזרחית טרם הפנימה מספיק את היקף ואופי הצורך של קבוצה זו כאוכלוסייה הנזקקת לסיוע, ויש מעט התארגנויות להתנדבויות אזרחיות לאימהות אלה.

כיווני פעולה: חשוב לעורר את המודעות לצרכים הרבים של האימהות בעורף, ולעזרה הגדולה שניתן לספק להן באמצעות מוקד מתנדבים אזורי/קהילתי ובמסגרת יחסי שכנות (וזאת מלבד הסיוע שכבר ניתן על ידי המשפחות ובאמצעות קבוצות ווטסאפ). גם בנושא הזה הרשויות המקומיות יכולות לנתב את העשייה כך שתתאים לצרכים המקומיים.



6

מעסיקים ומשרד הכלכלה

ממצא: אימהות לילדים צעירים חוששות להגיע לעבודה מתוך חשש לילדיהן. חלקן עובדות במקומות ובתפקידים חיוניים והמעסיקים לוחצים עליהן להגיע למקום העבודה.

כיווני פעולה: משרד הכלכלה יכול לתת תמריצים למעסיקים שנותנים מענה לאימהות של ילדים צעירים שנדרשות להיות פיזית במקום העבודה.



אימהות לילדים צעירים בזמן המלחמה



רכיב #2:
סקר מקוון

ברוך רוזן, ליאור בסרמן נבון, יואה שורק, ברכה ברלין



מטרות הסקר המקוון

1. לבחון את החוויה, ההתנסויות והצרכים של כלל האימהות לילדים צעירים (מתחת לגיל 13), לבחון את המענים שקיבלו, ולאתר את הצרכים שטרם קיבלו מענה.

2. להשוות את הממצאים בין:

- אימהות עם בן זוג אשר משרת כעת בצה"ל
- אימהות עם בן זוג אשר אינו משרת כעת בצה"ל



שיטות הסקר המקוון (חלק 1)

- לצורך מחקר זה, "משרת בצה"ל כעת" כולל שירות בקבע, בסדיר, במילואים בעקבות צו 8 ובמילואים ללא צו 8
- המחקר התבסס על סקר פאנל מקוון שבוצע על ידי חברת iPanel
- איסוף הנתונים נערך בין ה-26 באוקטובר ל-2 בנובמבר, תקופה החופפת במידה רבה לשבוע הראשון של הכניסה הקרקעית של צה"ל לעזה.
- בשלב הראשון של איסוף הנתונים תושאלו 595 אימהות שהיוו מדגם ארצי מייצג של כלל האימהות לילדים צעירים (בכפוף למגבלות של חברת הפאנל). קבוצה זו היוותה את המדגם הבסיסי של המחקר, ושימשה את צוות המחקר למימוש מטרתו הראשונה של המחקר.
- התצפיות שוקללו בהתאם להתפלגות באוכלוסייה של האימהות לילדים צעירים בין יהודיות לערביות.



שיטות הסקר המקוון (חלק 2)

- במדגם הבסיסי היו רק 66 אימהות יהודיות לילדים צעירים אשר בן זוגן בצבא, ולכן הוא בלבד לא יכול היה להוות בסיס לאומדנים מהימנים לקבוצה זו ולמימוש מטרתו השנייה של המחקר.
- לכן, בשלב השני של איסוף הנתונים השתמש צוות המחקר בשאלות סינון כדי לזהות ולתשאל עוד 337 אימהות יהודיות לילדים צעירים אשר בן זוגן משרת כעת בצבא.
- שני השלבים יחד אפשרו להרכיב מדגם מיוחד למימוש מטרתו השנייה של המחקר והוא כלל 403 אימהות יהודיות שבן זוגן מגויס ו-341 אימהות יהודיות שבן זוגן אינו מגויס (סך הכול 744 אימהות).

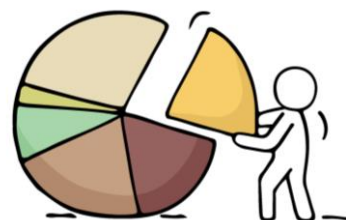


הלו"ז לסקר המקוון

- 10.10 תחילת העבודה על תוכנית המחקר •
- 12.10 תחילת העבודה על השאלון •
- 26.10 השקת איסוף הנתונים לפיילוט •
- 29.10 השקת איסוף הנתונים המרכזי •
- 30.10 הצגת ממצאים ראשוניים •
- 2.11 השלמת איסוף הנתונים •
- 5.11 הצגת ממצאי ביניים + תקציר •
- 9.11 הצגת ממצאים מלאים •



ממצאים ראשוניים מסקר אימהות לילדים צעירים

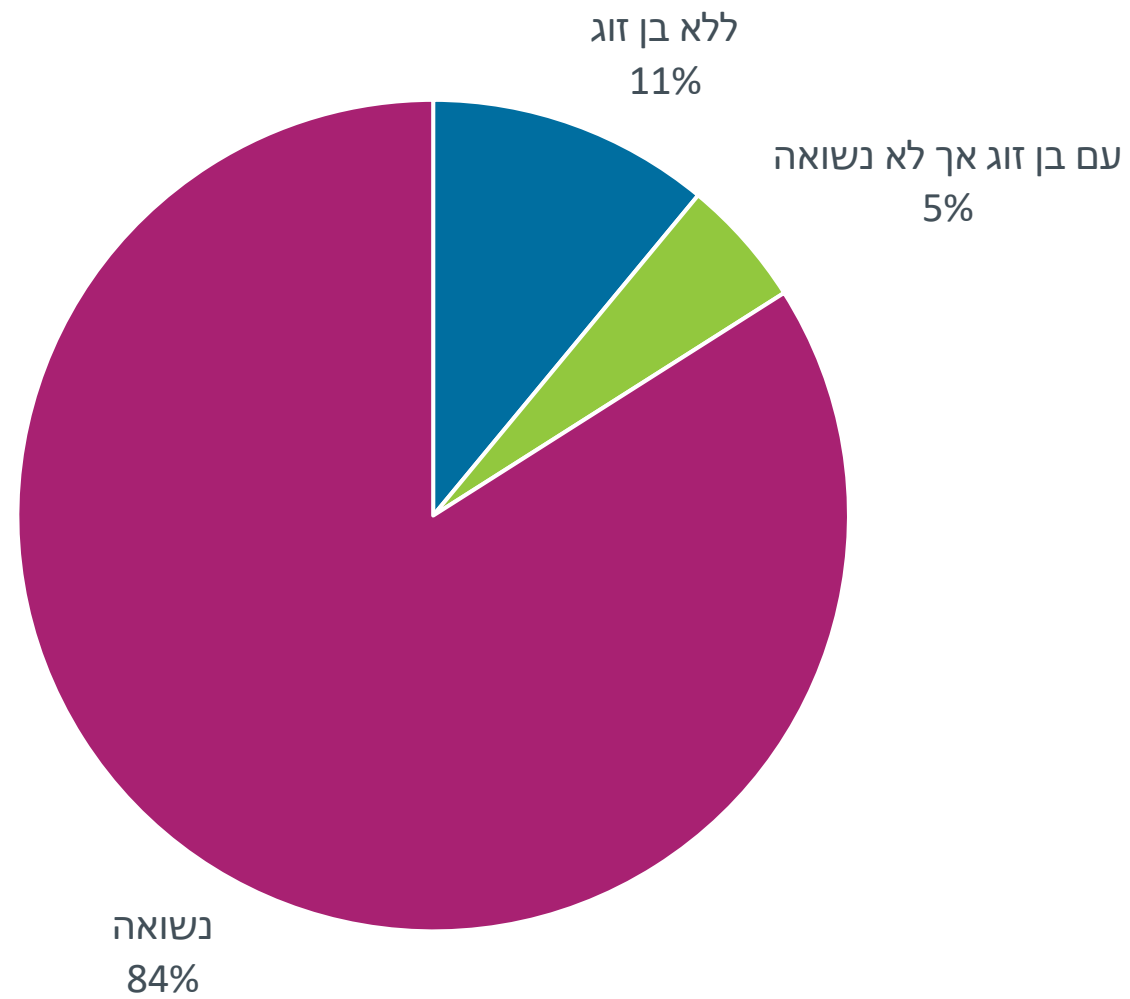




חלק א' כלל האימהות על בסיס המדגם הבסיסי (595 משיבות)

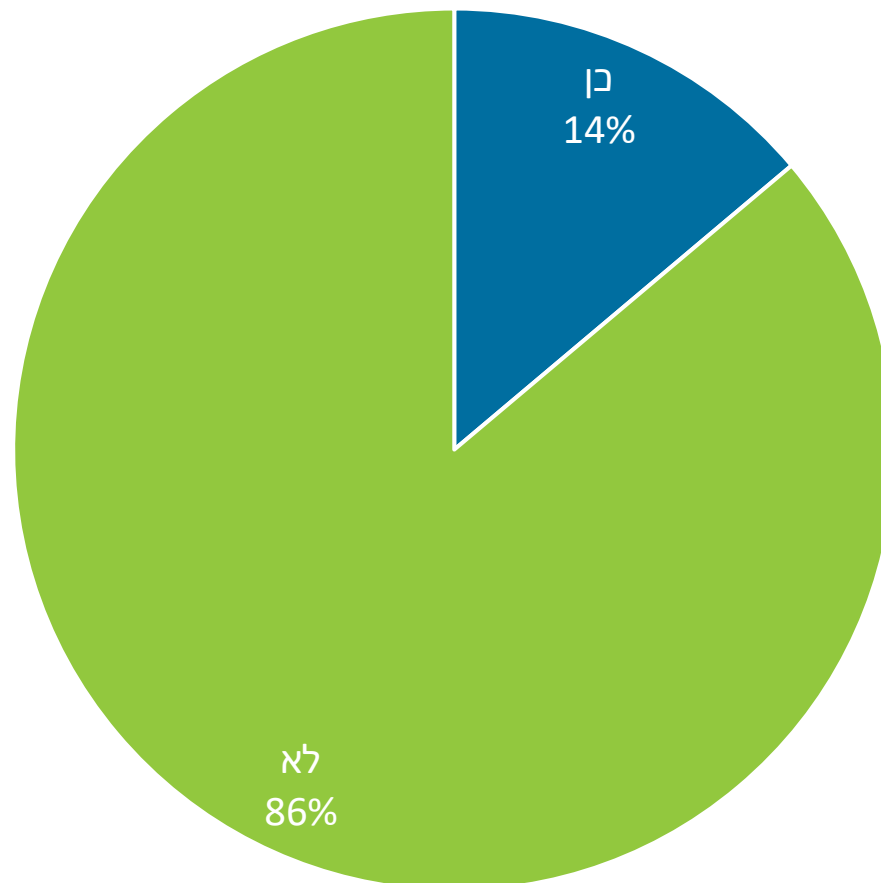


מצב משפחתי



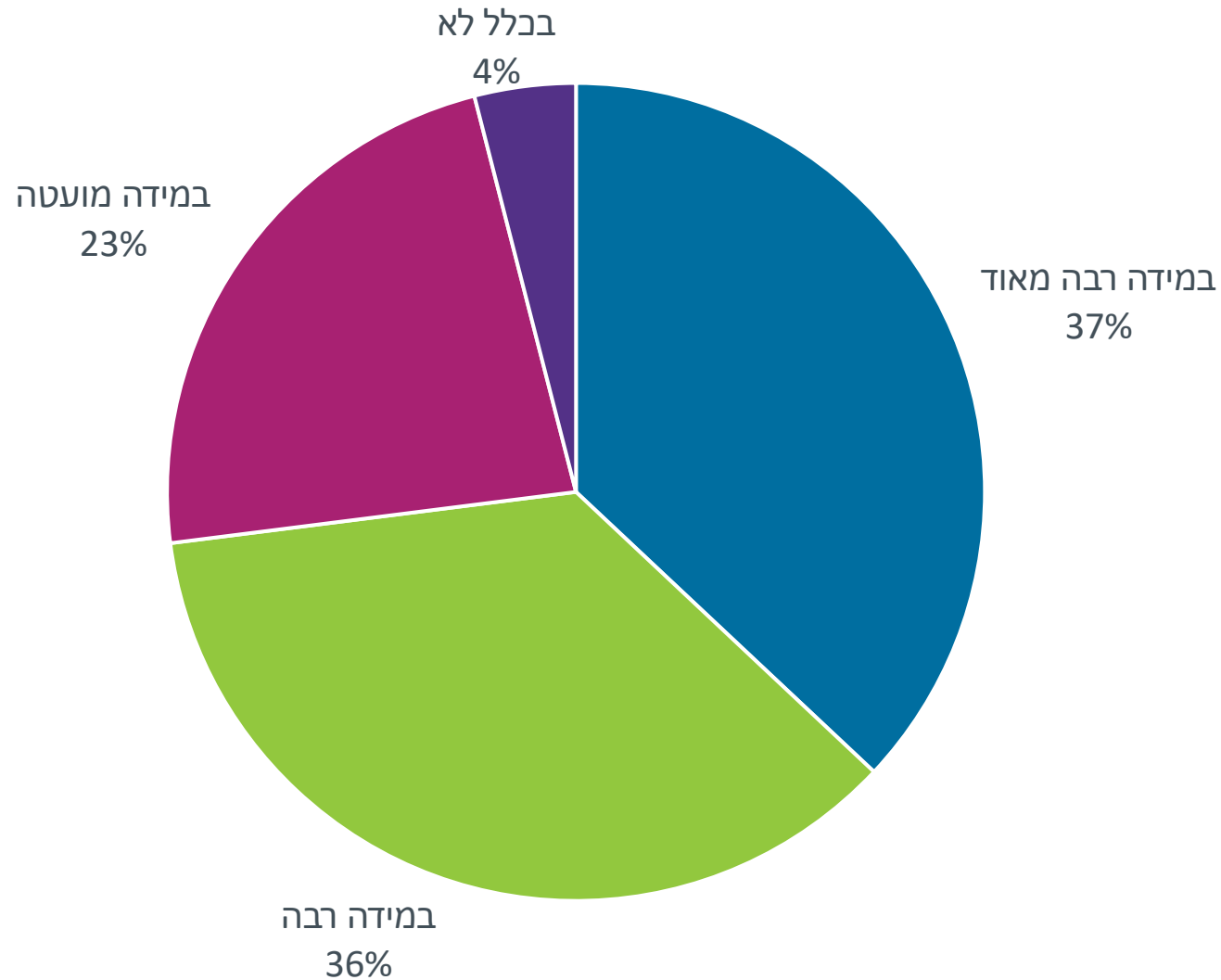
N = 595

האם בן הזוג בצבא כעת? (בקרב אימהות עם בן זוג)



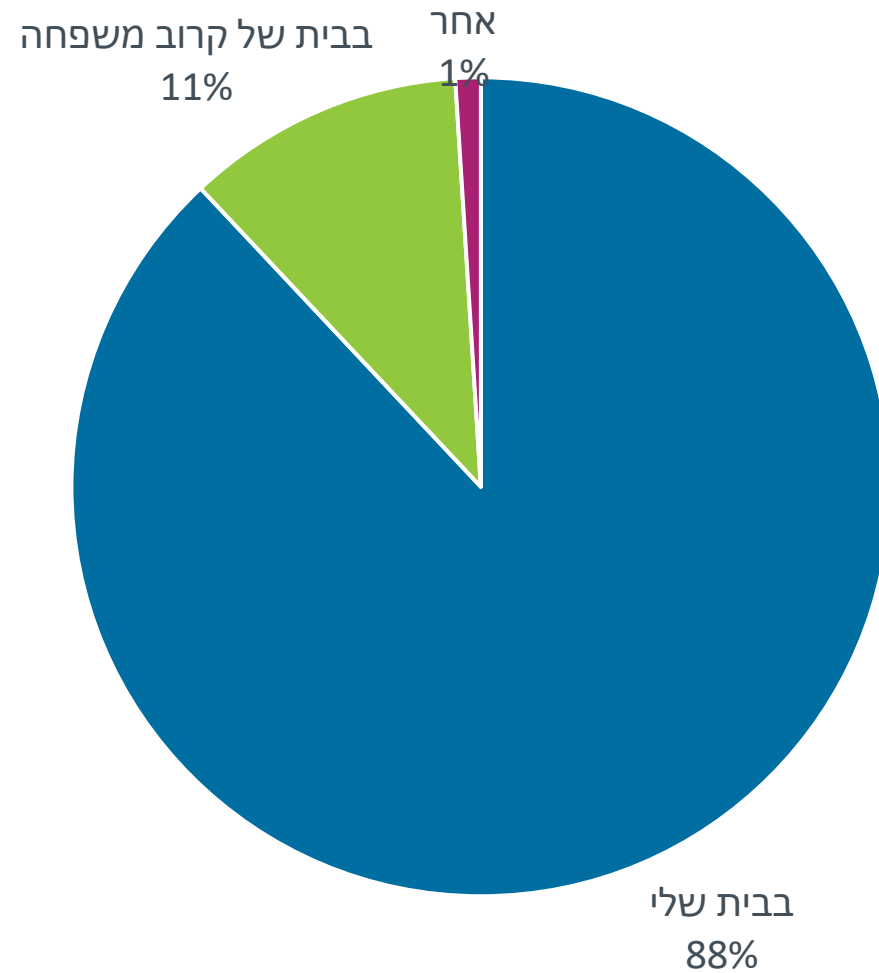
המידה שבה בן הזוג היה מעורב בטיפול בילדים ובמטלות הבית בשגרה

(בקרב אימהות עם בן זוג)



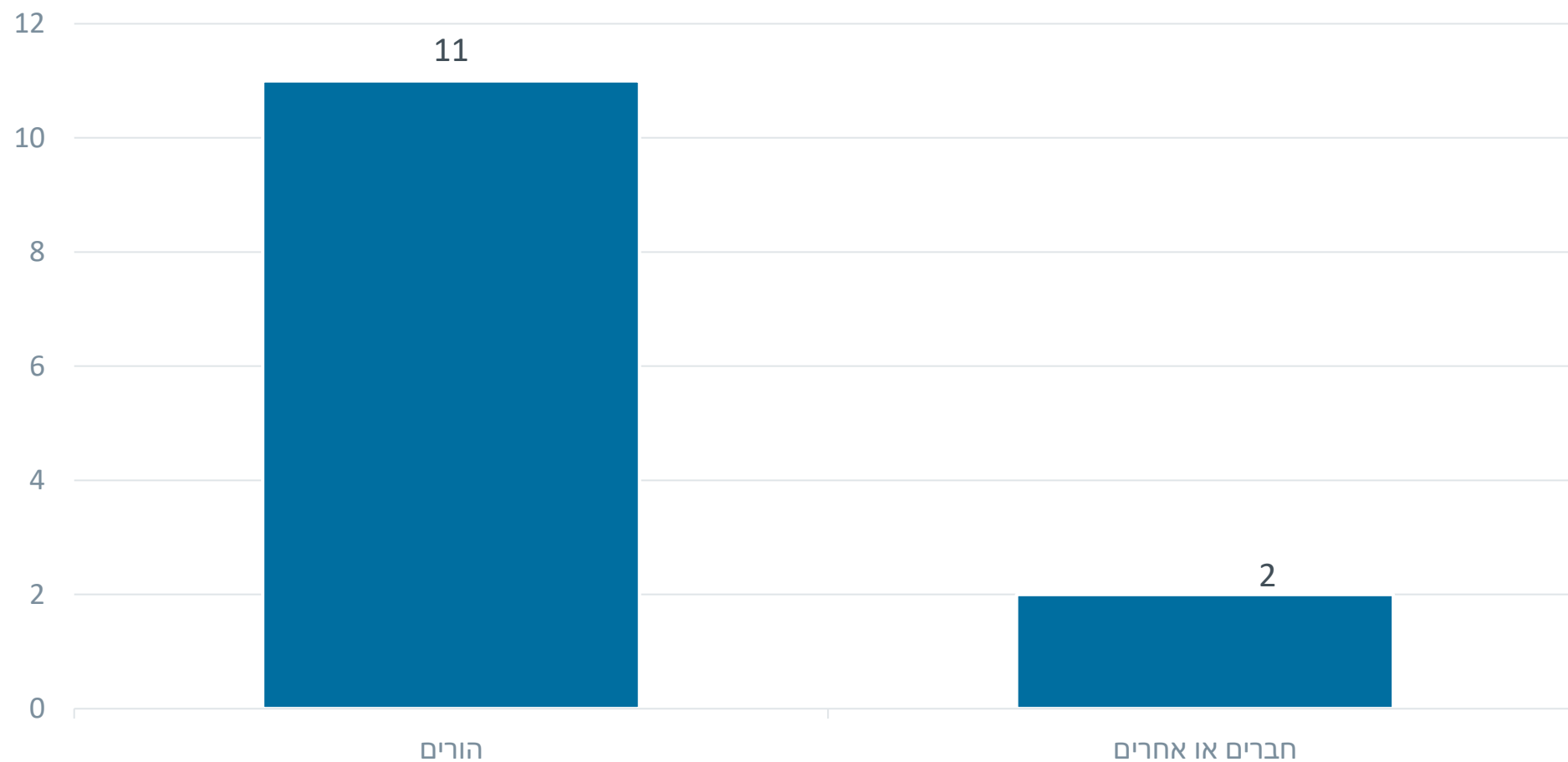
N = 558

מקום המגורים כעת



N = 595

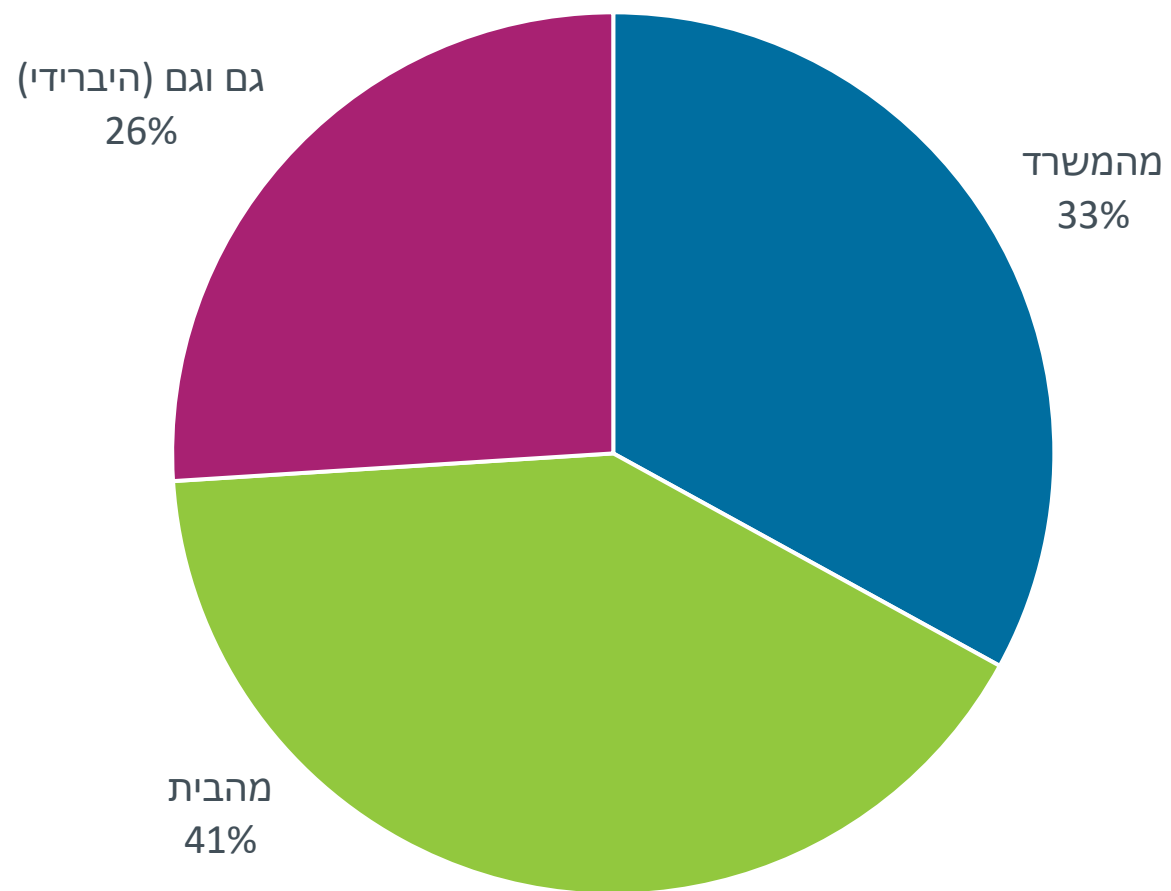
אנשים נוספים שמתגוררים בבית של המשיבה בעקבות המלחמה (באחוזים)



N = 595



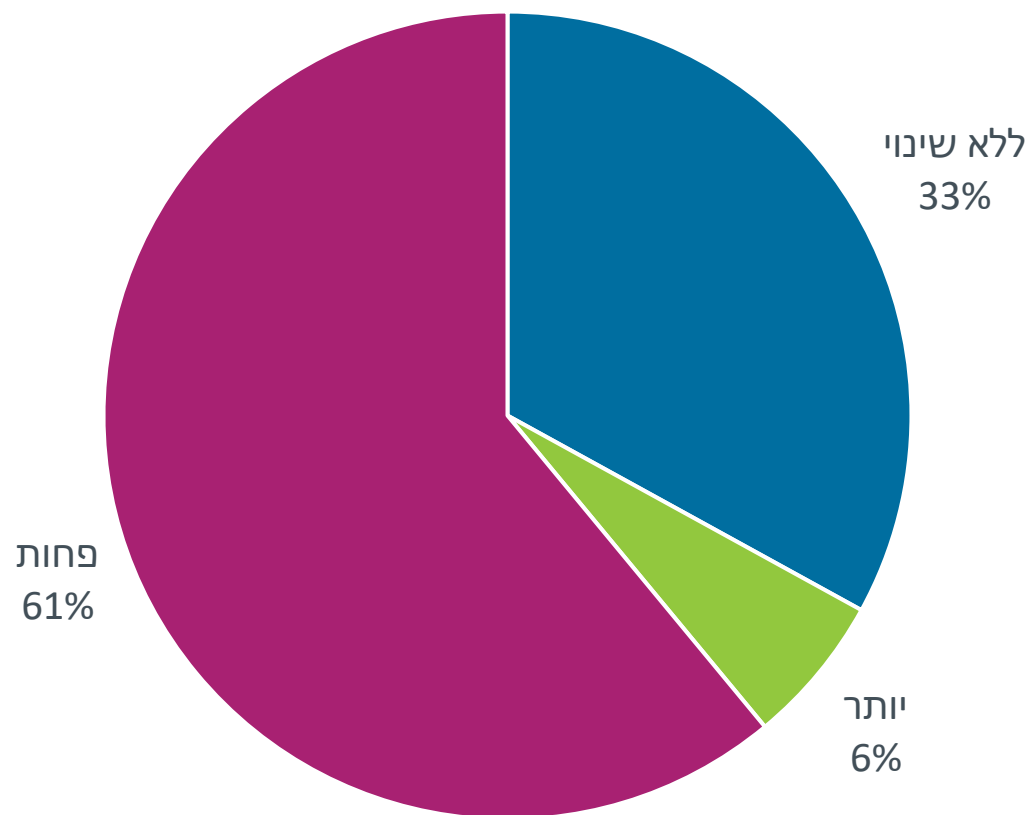
מקום עבודה, מאז פרוץ המלחמה (בקרב אימהות שעבדו כשכירות – גם לפני המלחמה וגם בעת הסקר)



N = 453



השינוי במספר שעות העבודה בפועל, בעקבות פרוץ המלחמה (בקרב אימהות שעבדו כשכירות – גם לפני המלחמה וגם בעת הסקר)

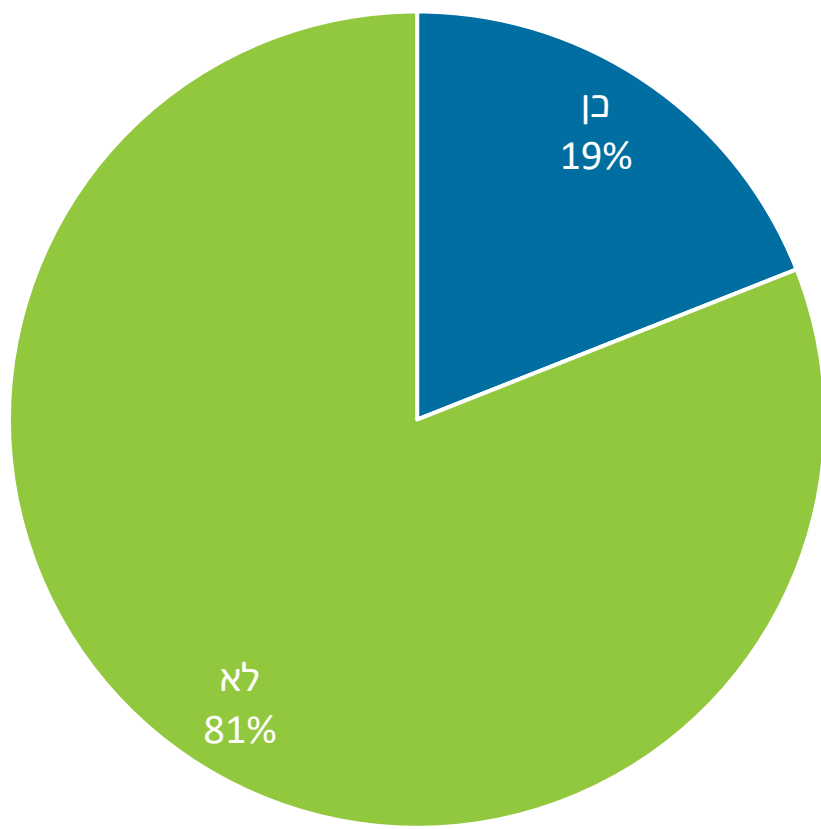


N = 453



האם מקום העבודה שלך ביקש ממך לעשות דברים שלא יכולת/רצית לבצע?

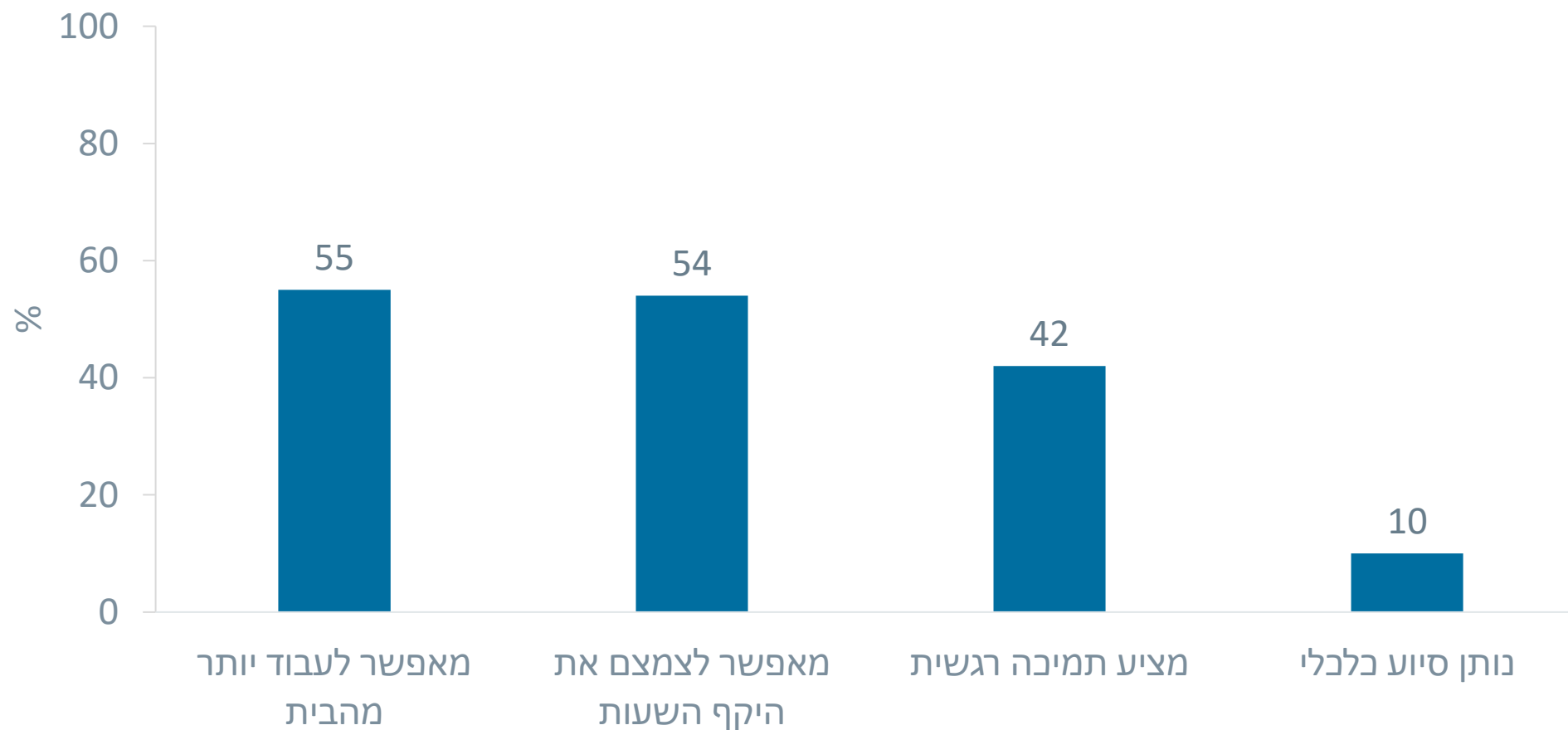
(בקרב אימהות שעבדו כשכירות – גם לפני המלחמה וגם בעת הסקר)



בעיקר: יותר הגעה פיזית למשרד, יותר שעות, ומשימות שלא יכלה לבצע

סיוע ממקום העבודה (באחוזים)

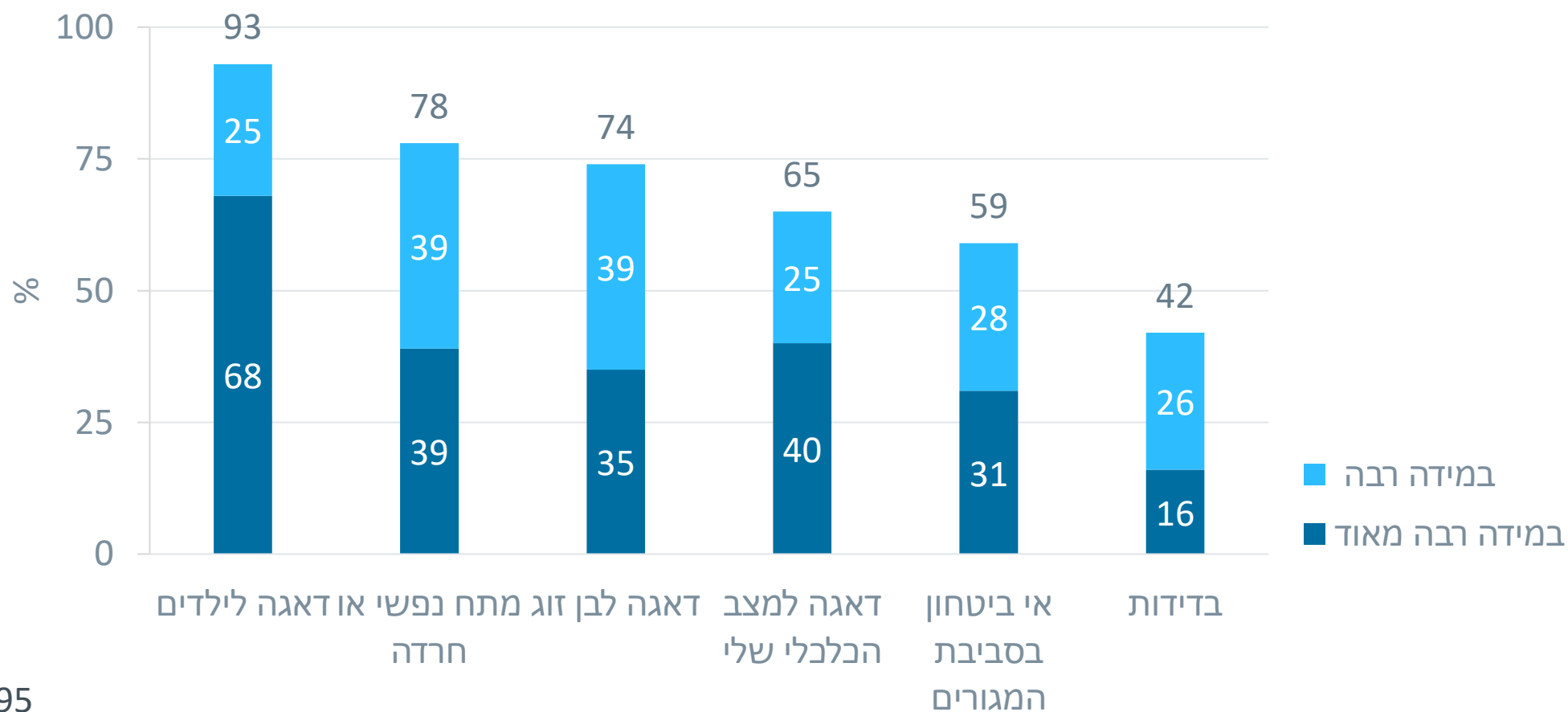
(בקרב אימהות שעבדו כשכירות לפני המלחמה)



N=452



שיעור המדווחות על תחושות שונות במידה רבה או רבה מאוד (באחוזים)



N = 595

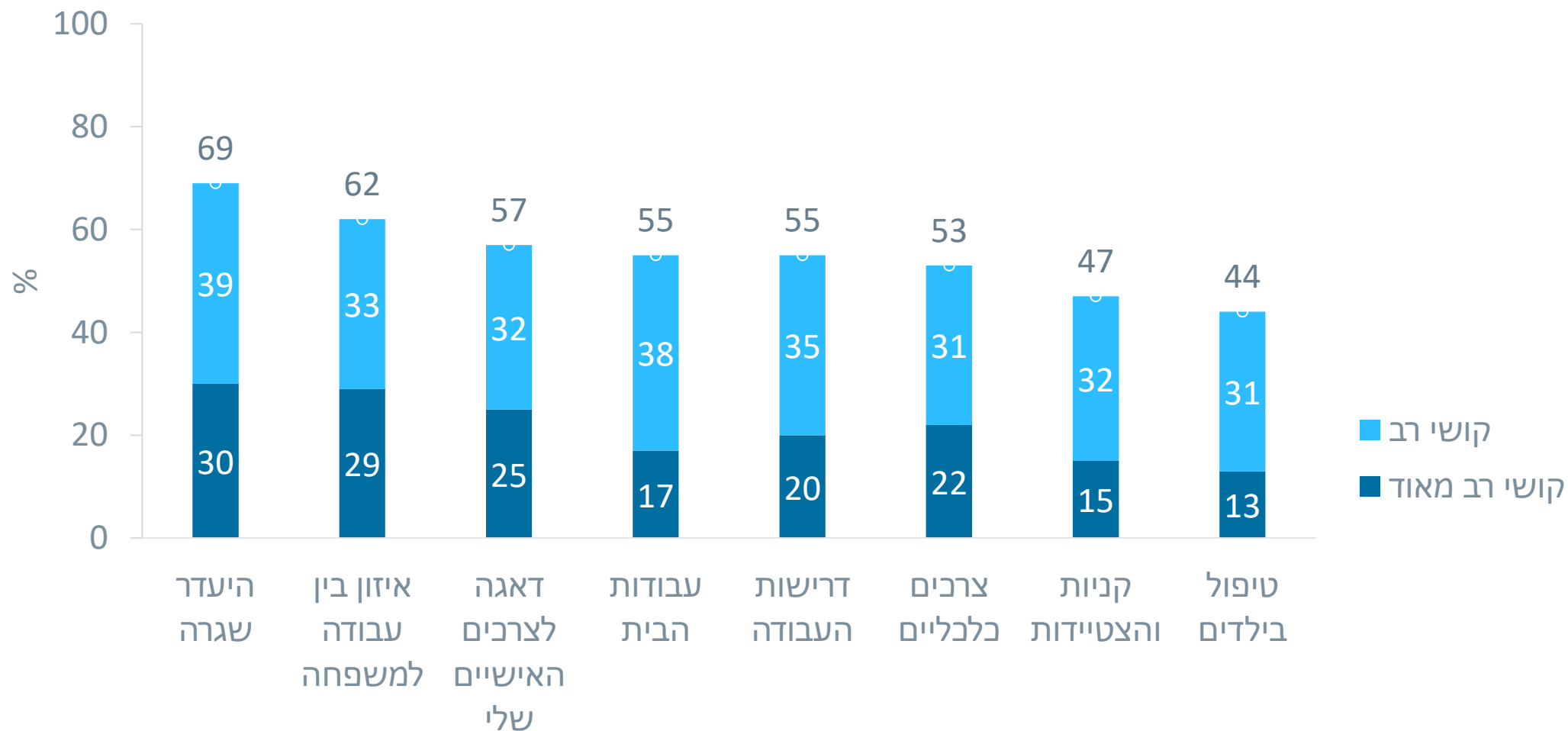
הקבוצות שדיווחו על תחושות שליליות יותר/ יותר קשיים



- אימהות המתגוררות בפריפריה
- אימהות ערביות
- אימהות חד הוריות ואימהות גרושות עם אבא מעורב
- אימהות עם פחות מ-4 ילדים
- אימהות חילוניות או מסורתיות



שיעור המדווחות על קושי רב או רב מאוד עם מצבים שונים (באחוזים)



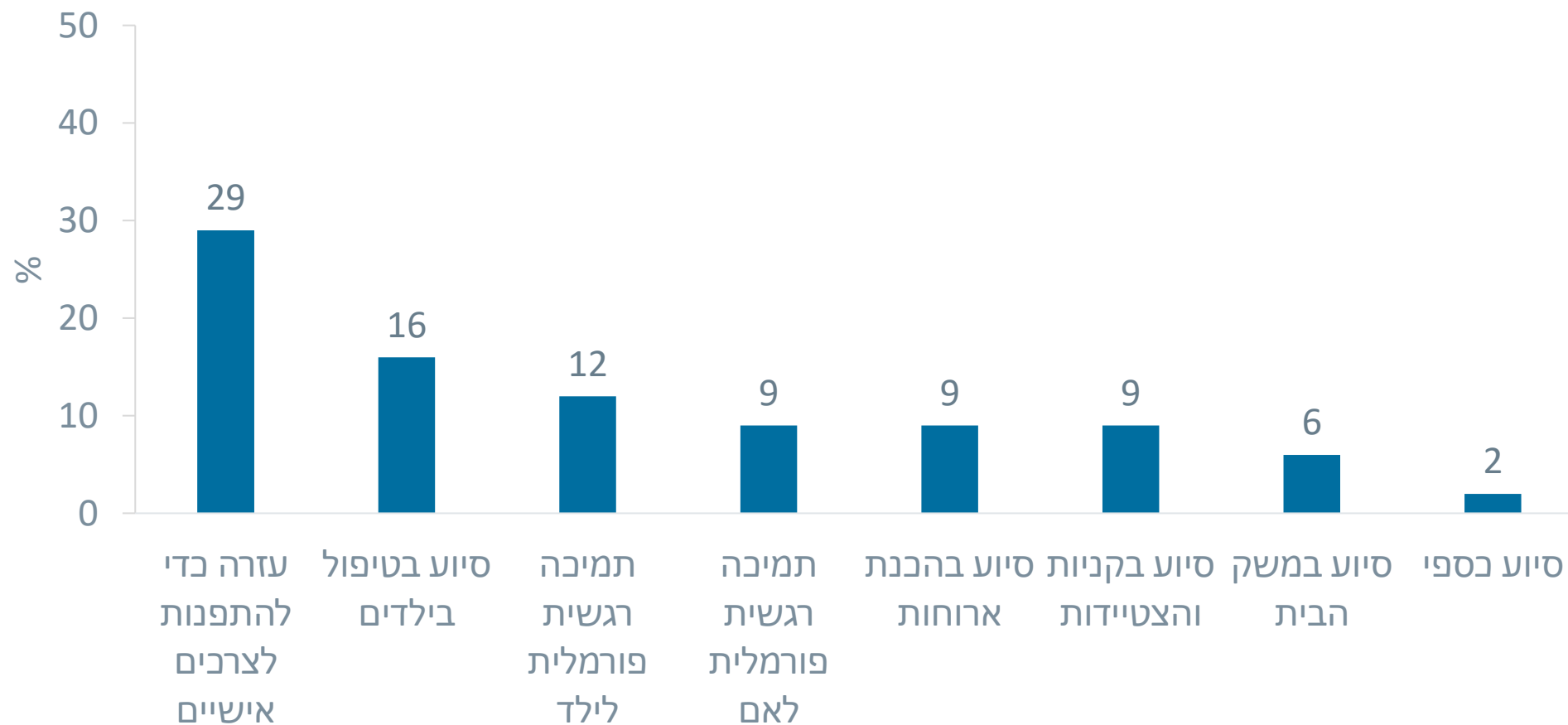


הקבוצות שדיווחו על יותר קשיים

- אימהות המתגוררות בפריפריה
- אימהות ערביות
- אימהות חד הוריות ואימהות גרושות עם אבא מעורב
- אימהות חילוניות או מסורתיות
- אימהות עם בן זוג בצבא
- אימהות עד גיל 34
- אימהות עם הכנסה משפחתית נמוכה

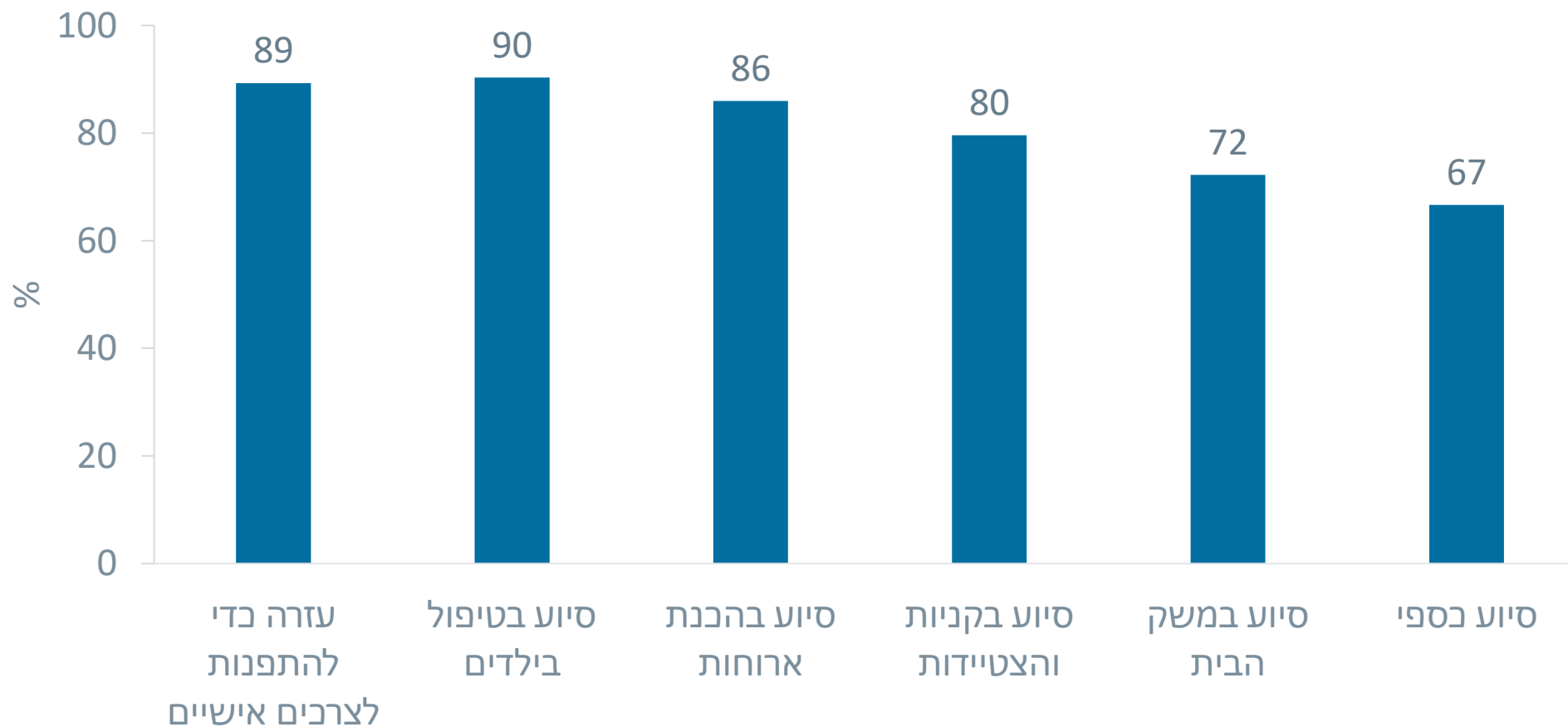


שיעור מקבלות סיוע, לפי תחום (באחוזים)



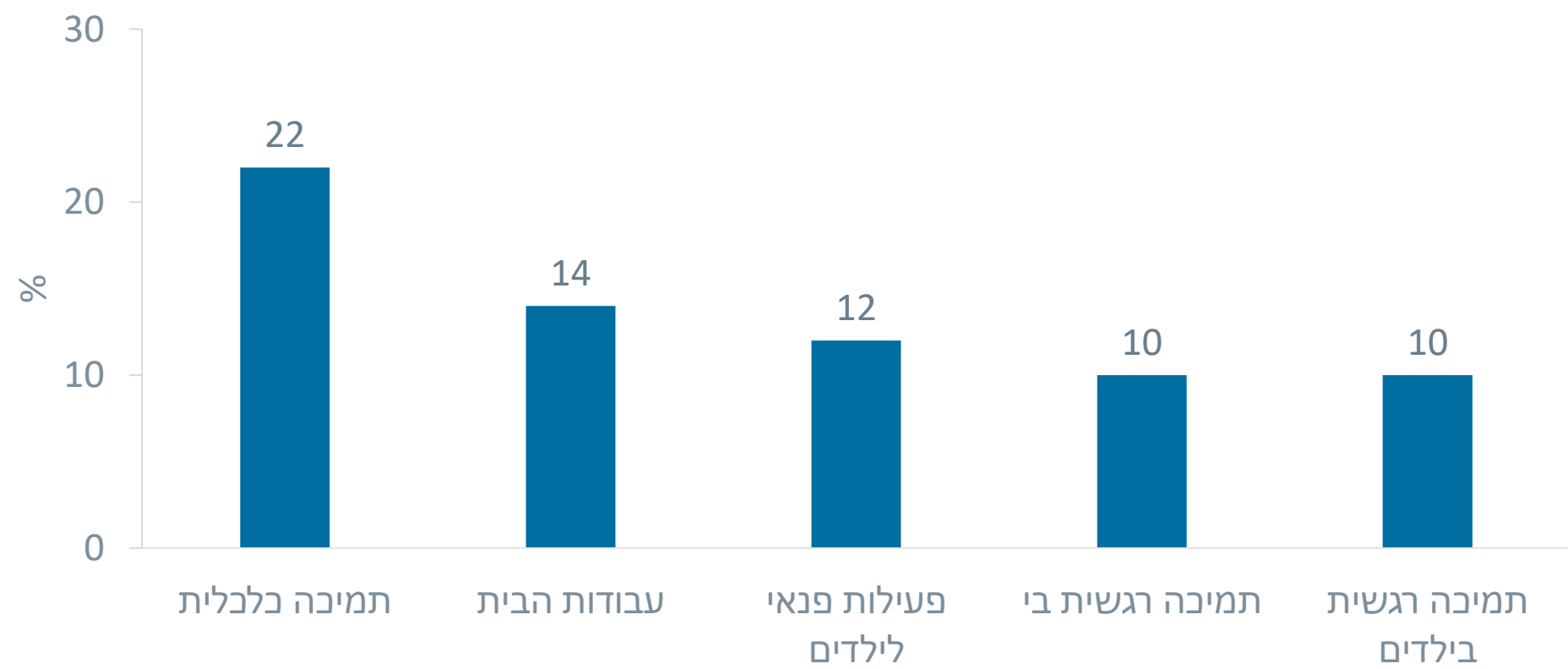
N = 595

שיעור האימהות שקיבלו סיוע מבני המשפחה מתוך האימהות שקיבלו סיוע, לפי תחום (באחוזים)





לו היית יכולה לבקש סיוע בתחום אחד מרכזי, איזה תחום היית בוחרת? (באחוזים)



N = 595



סיכום הממצאים על כלל האימהות

- ככלל, אימהות לילדים צעירים עוברות תקופה מאתגרת מאוד
- רבות מהן דואגות, חוששות ומתוחות בנוגע למגוון תחומי חיים, והדאגה הבולטת היא דאגה לילדים (93%)
- יותר מ-40% מן הנשים מדווחות על קשיים רבים או רבים מאוד במצבים שונים כמו היעדר שגרה (69%) ודרישות מהעבודה (55%)
- 41% מהאימהות השכירות עובדות רק מהבית, כ-60% עובדות פחות שעות מהרגיל, וכ-20% התבקשו על ידי מעסיקיהן לבצע משימות שלא יכלו או רצו לבצע
- כ-30% מהאימהות דיווחו על קבלת סיוע כדי להתפנות לצרכים האישיים שלהן, ו-16% דיווחו על קבלת סיוע בטיפול בילדים. בנושאים האחרים שנבדקו, כגון סיוע בהכנת ארוחות, שיעור המדווחות על קבלת סיוע הוא כ-10%.
- יחד עם זאת, לא מעט מהאימהות היו מעוניינות לקבל סיוע נוסף. בולט שכ-20% מהאימהות מעוניינות בתמיכה כלכלית.



השוואה בין אימהות שבן זוגן בצבא ובין אימהות שבן זוגן לא בצבא (בקרב אימהות יהודיות עם בן זוג)

על בסיס מדגם מורחב שכולל תגבור של אימהות יהודיות עם בן זוג בצבא

(הממצאים המוצגים כעת הם לפני פיקוח על משתני רקע)

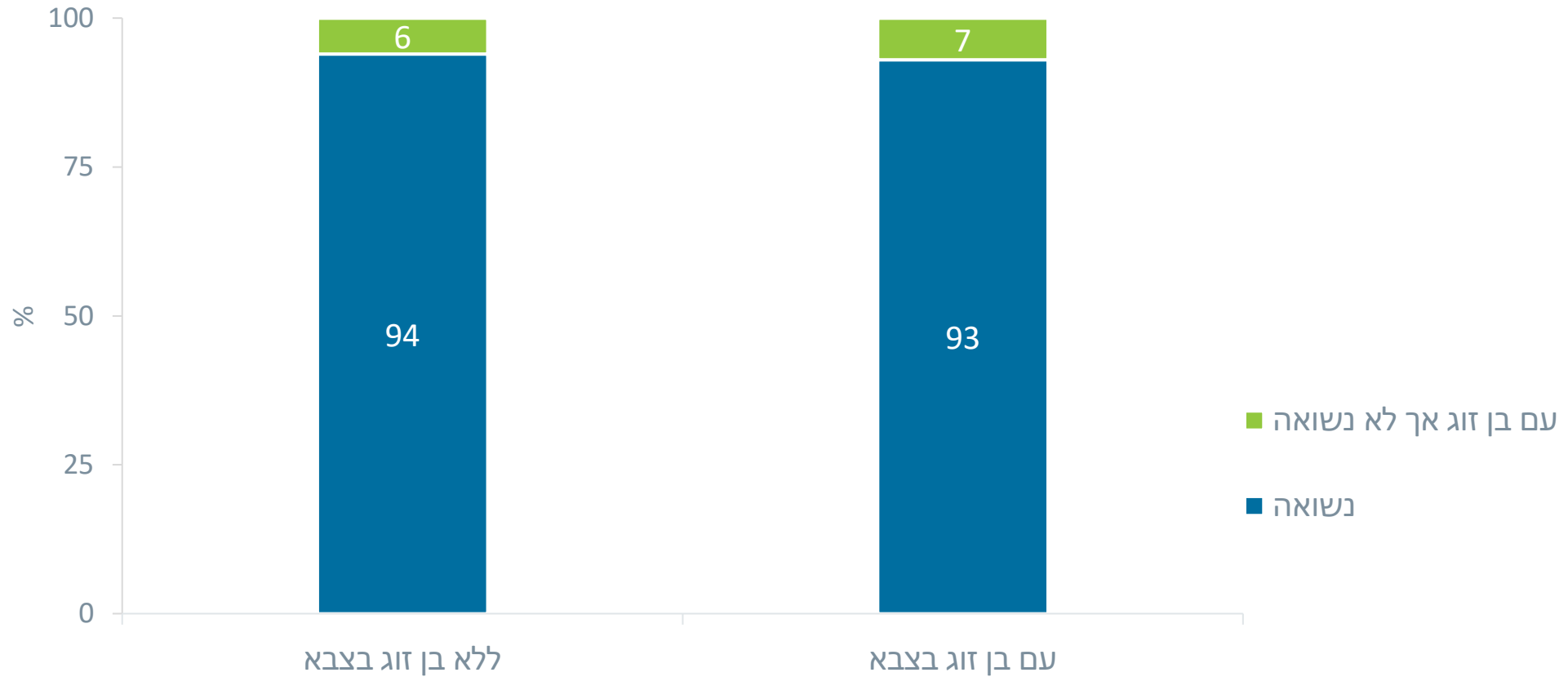


גודל המדגם שבבסיס השוואה



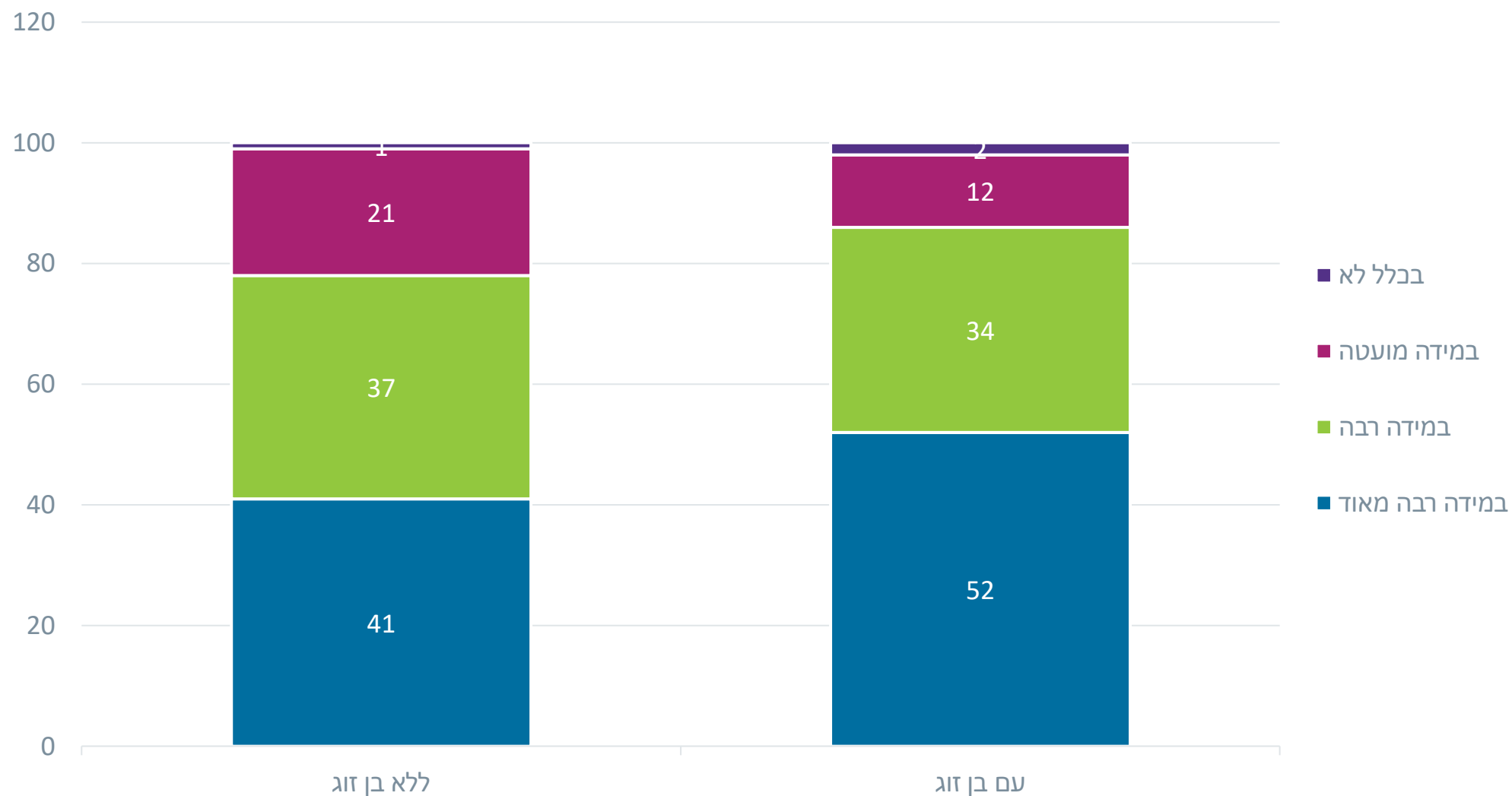
- 403 אימהות יהודיות שבן זוגן בצבא ■
- 341 אימהות יהודיות שבן זוגן לא בצבא ■
- 741 סך הכול אימהות יהודיות עם בן זוג ■

מצב משפחתי (באחוזים)



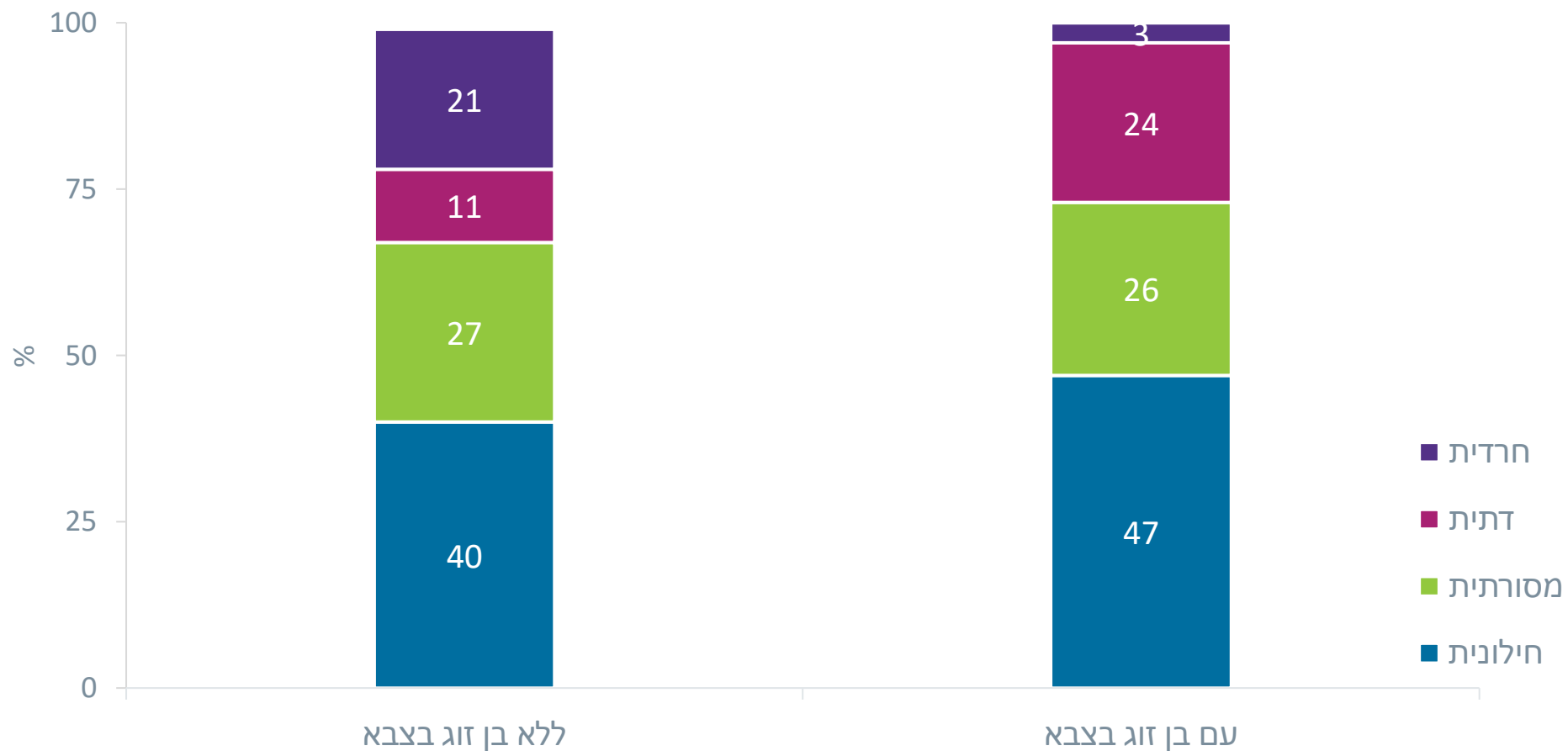
N = 741

המידה שבה בן הזוג מעורב בטיפול בילדים ובמטלות הבית בשגרה



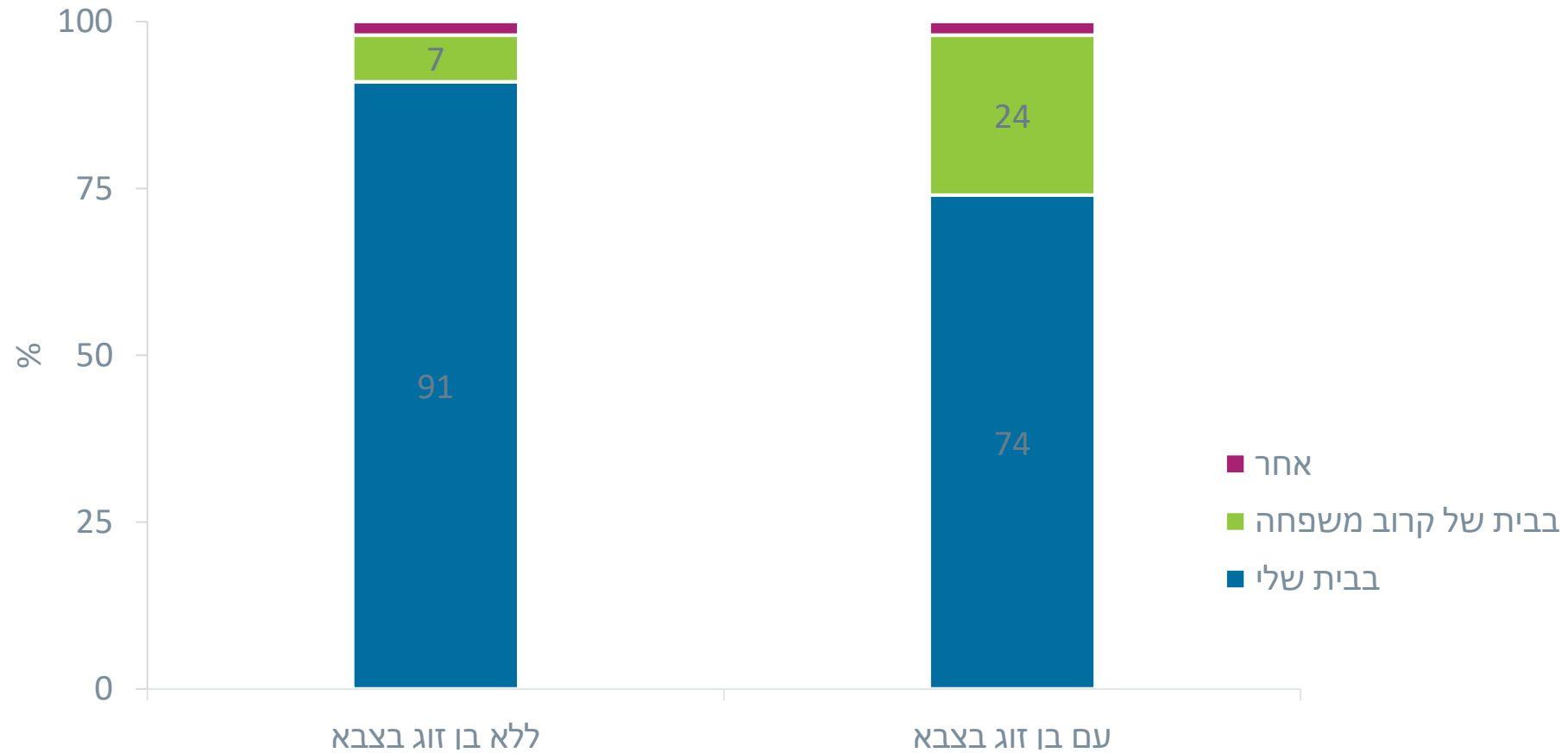
N = 741

רמת דתיות (באחוזים)



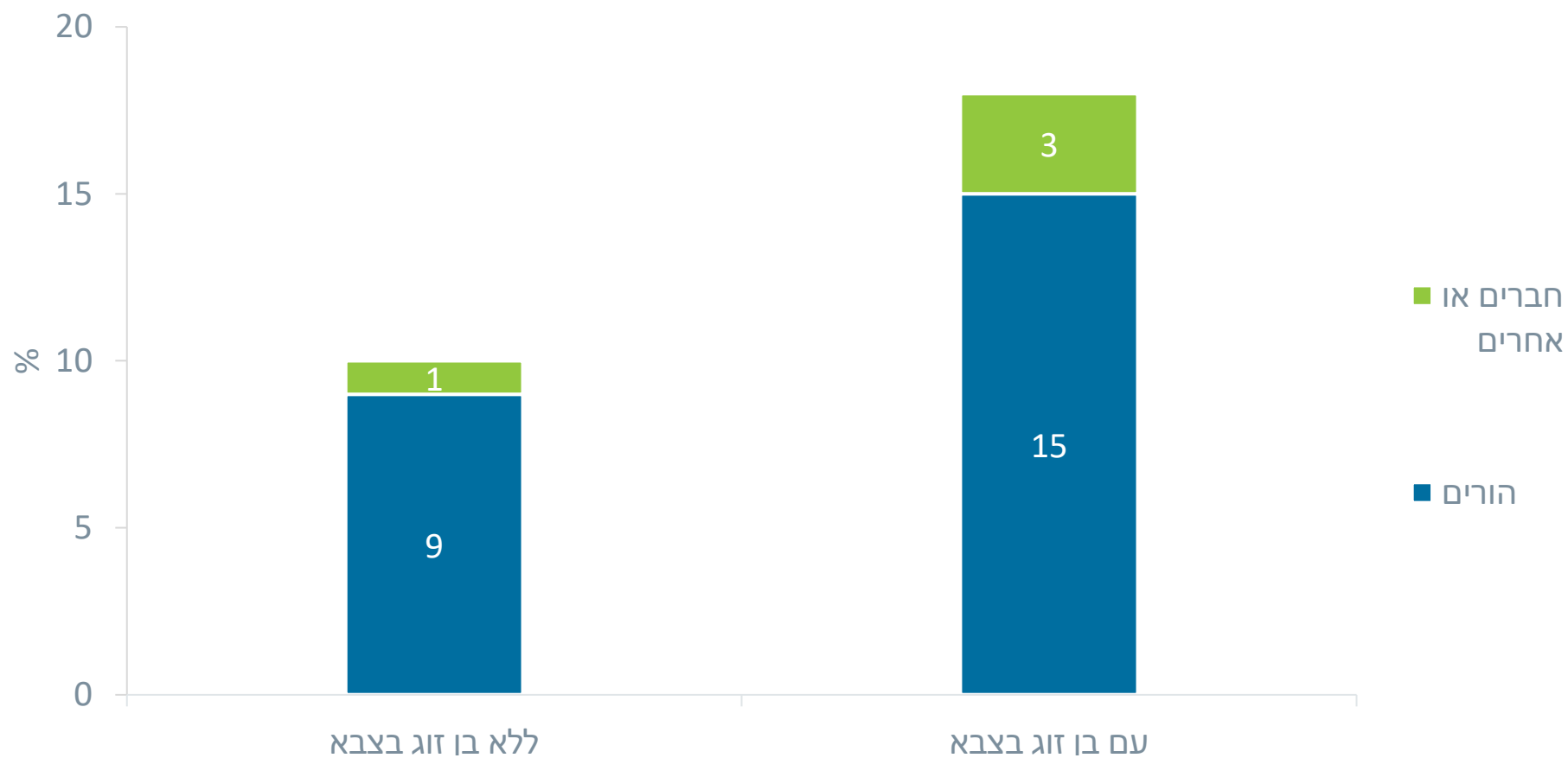
N = 741

מקום מגורים כעת (באחוזים)



N = 741

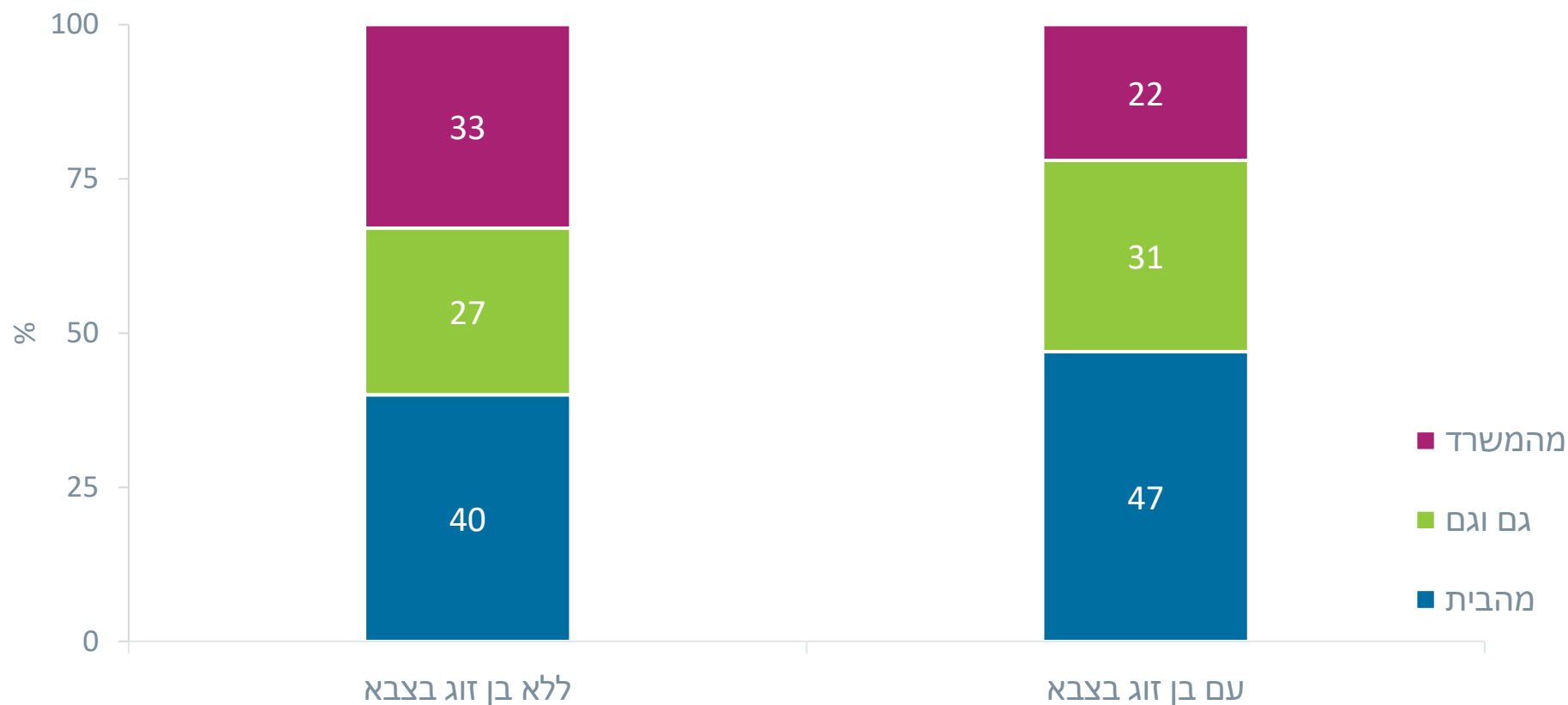
אנשים נוספים שמתגוררים בבית של המשיבה בעקבות המלחמה (באחוזים)



N = 741

מקום עבודה, מאז פרוץ המלחמה (באחוזים)

(בקרב אימהות שעבדו כשכירות לפני המלחמה)

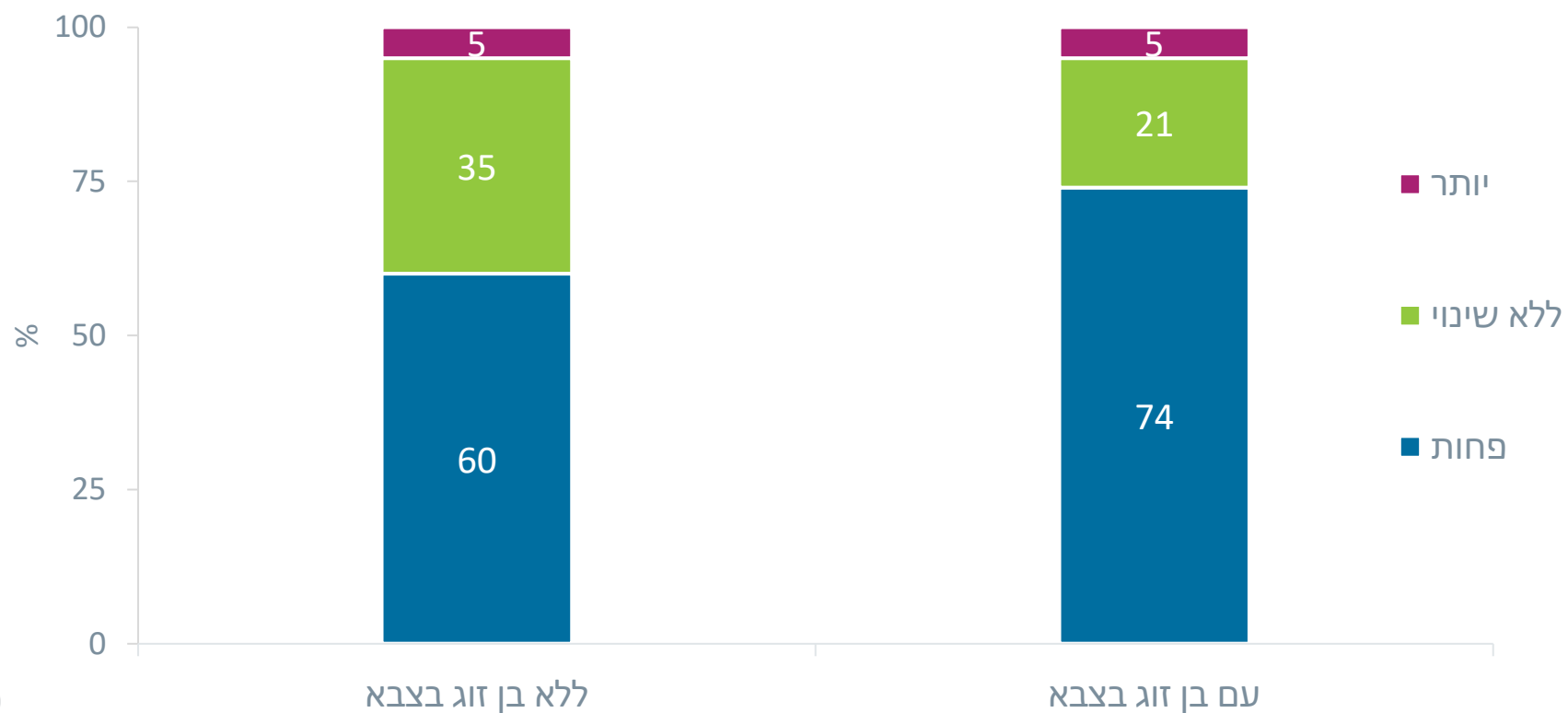


N = 570



השינוי במספר שעות העבודה בפועל, בעקבות פרוץ המלחמה (באחוזים)

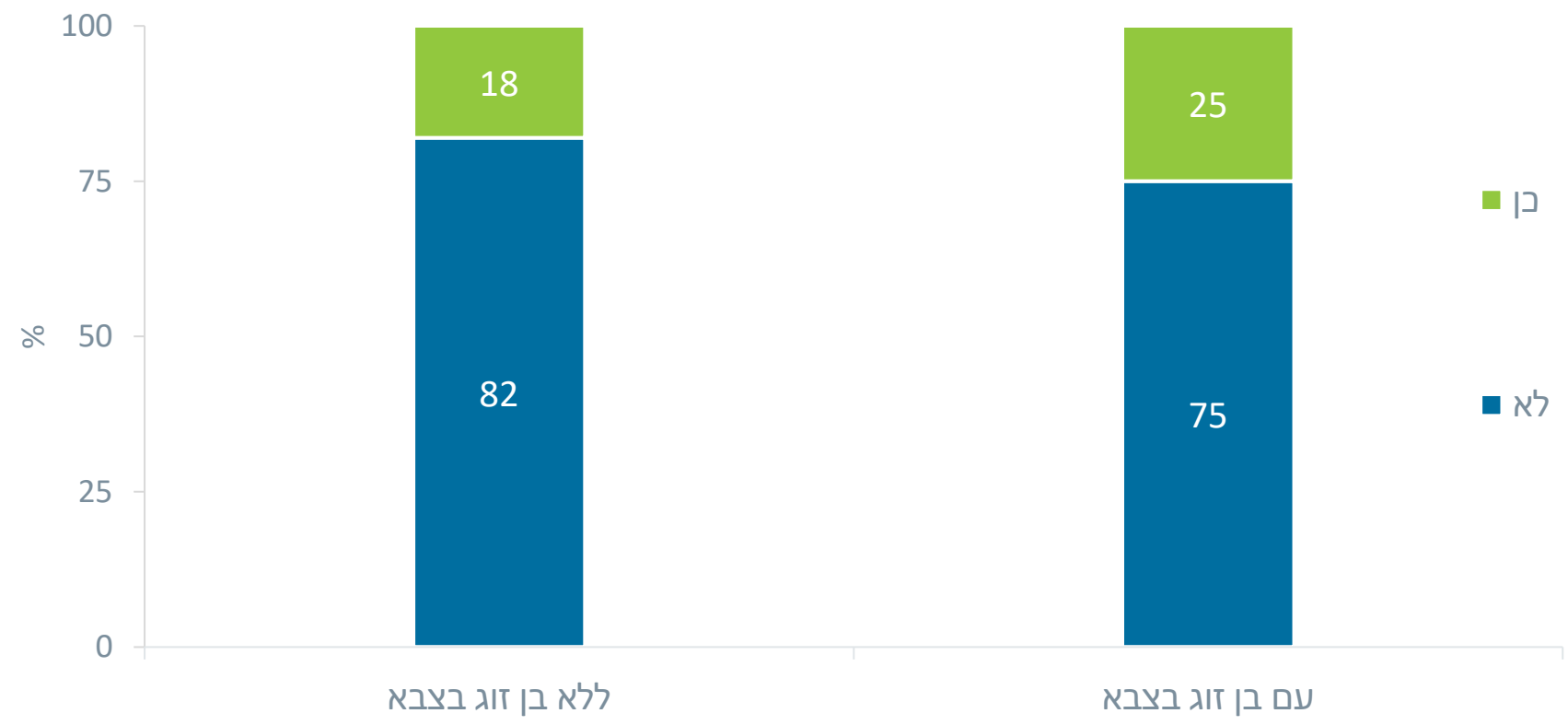
(בקרב אימהות שעבדו כשכירות לפני המלחמה)



N = 570



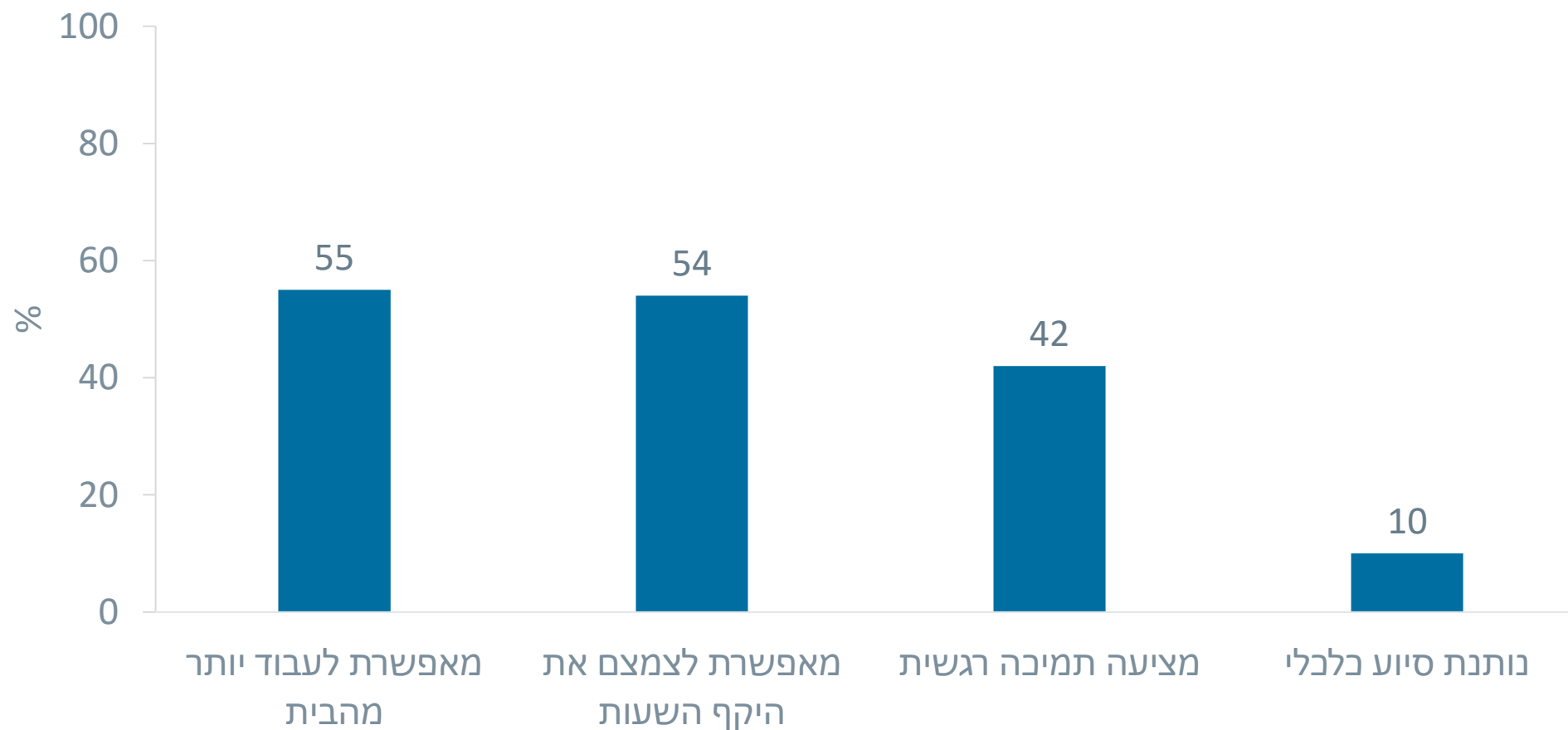
האם מקום העבודה שלך ביקש ממך לעשות דברים שלא יכולת או רצית לבצע? (באחוזים) (בקרב אימהות שעבדו כשכירות לפני המלחמה)



N = 570

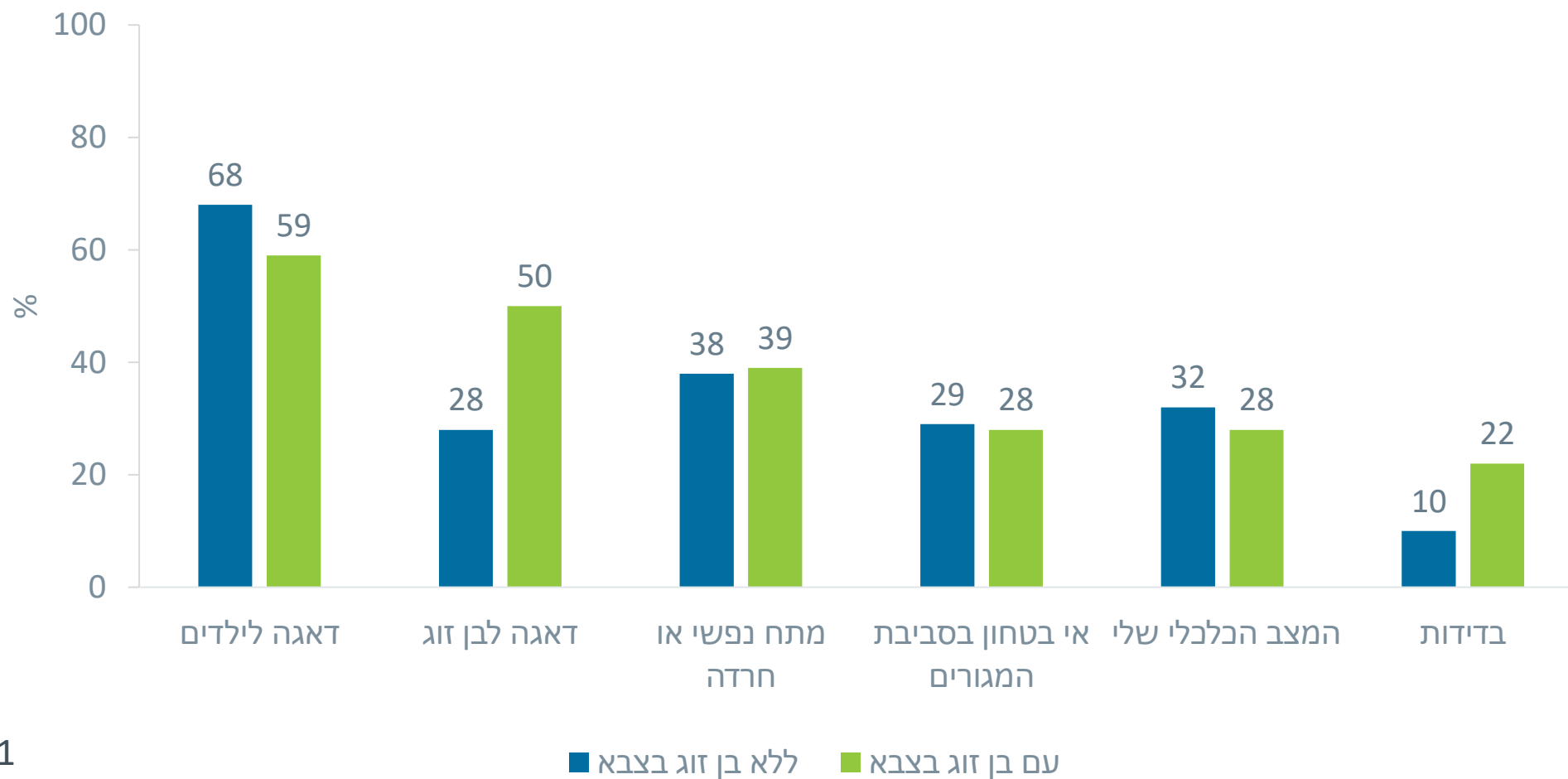
סיוע ממקום העבודה (באחוזים)

(בקרב אימהות שעבדו כשכירות לפני המלחמה)



N=452

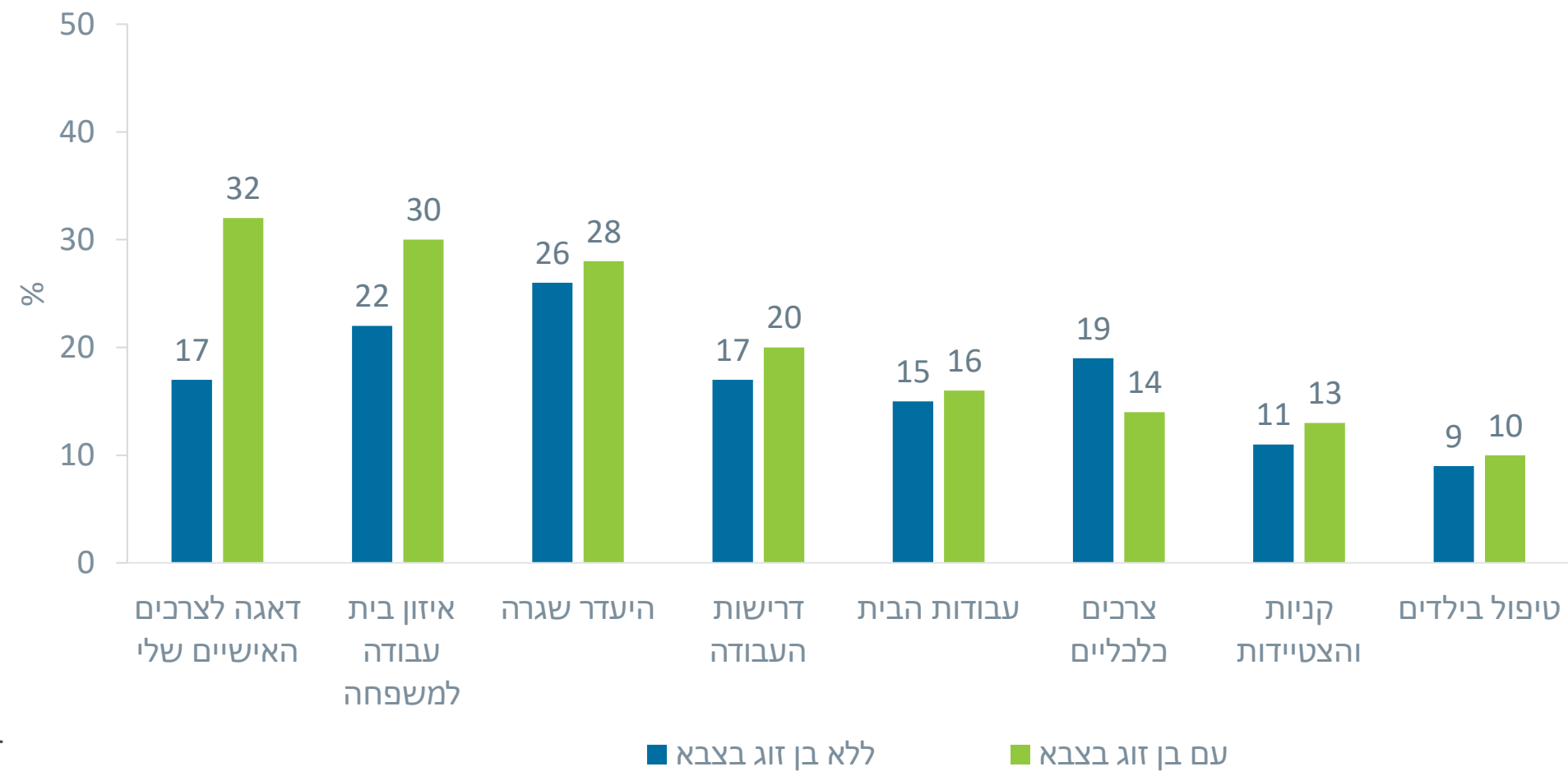
שיעור המדווחות על תחושות שונות במידה רבה מאוד (באחוזים)



N = 741



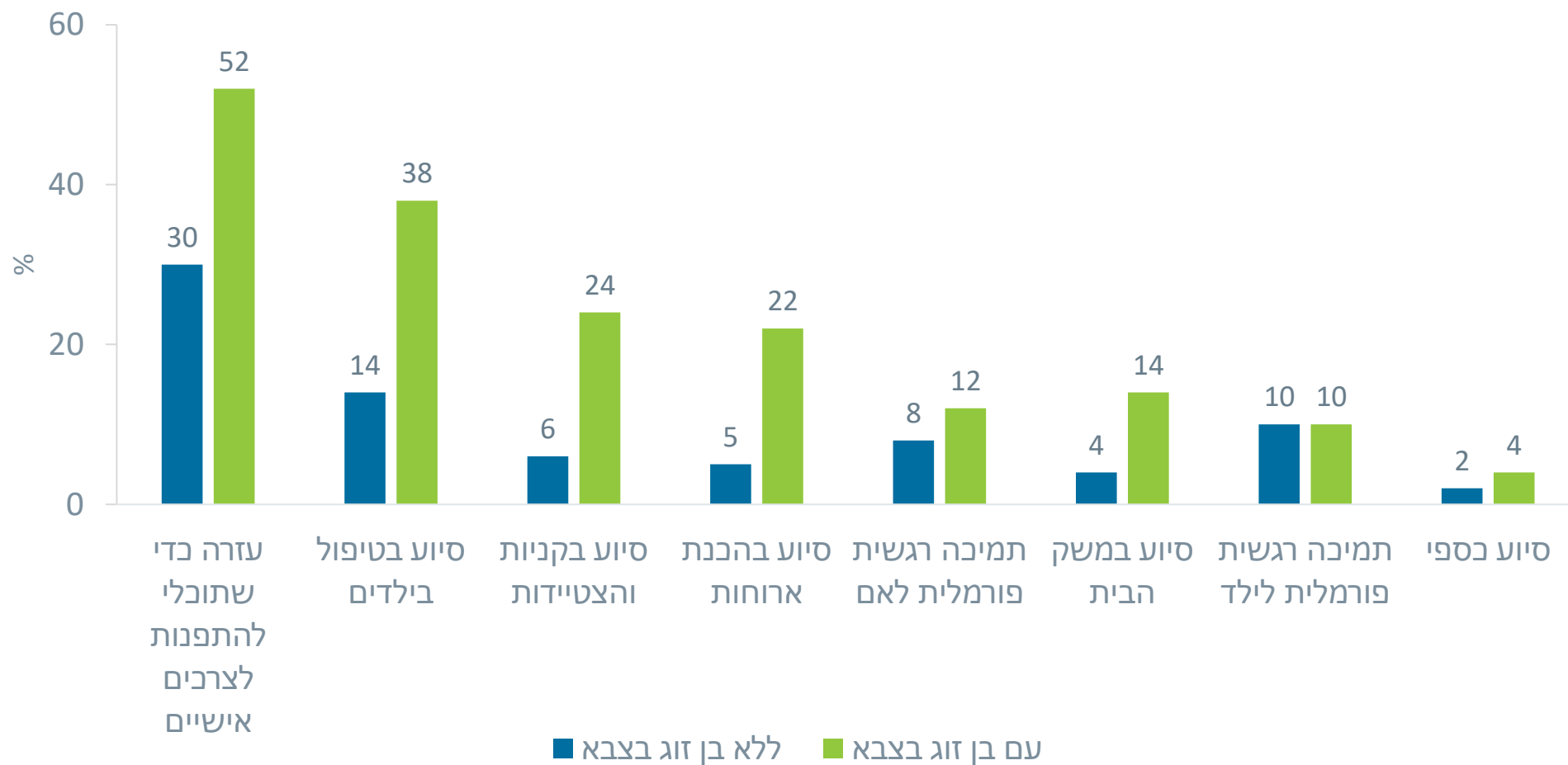
שיעור המדווחות על קושי רב מאוד עם מצבים שונים (באחוזים)



N = 741

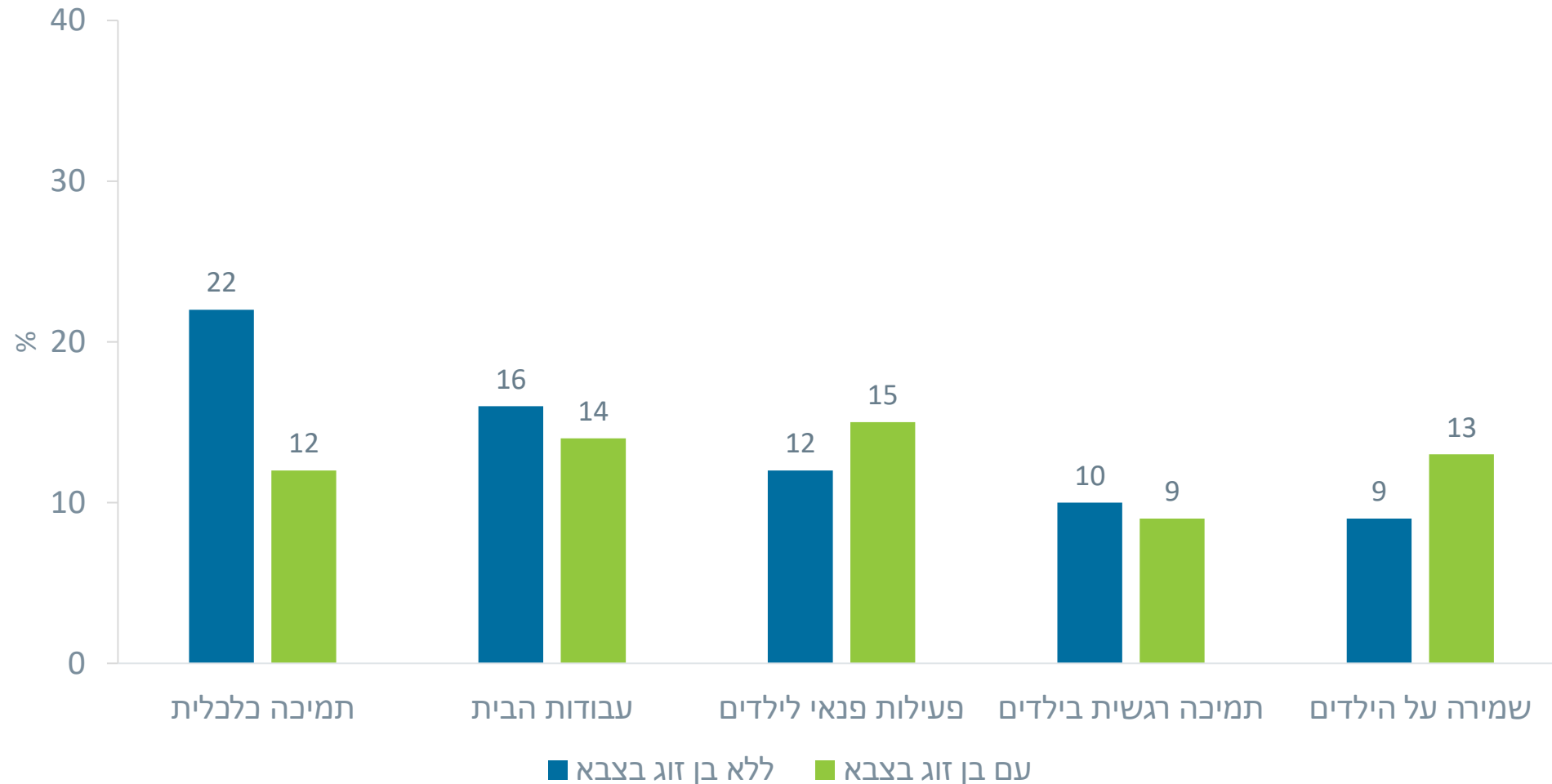


שיעור מקבלות סיוע, לפי תחום (באחוזים)



N = 741

לו היית יכולה לבקש סיוע בתחום אחד מרכזי, איזה תחום היית בוחרת? (באחוזים)



N = 741



מאפייני רקע נוספים (אחוזים)

מאפיין	השיעור בקרב אימהות עם בן זוג בצבא	השיעור בקרב אימהות ללא בן זוג בצבא
גרו בפריפריה לפני המלחמה	28	21
עד גיל 35	57	43
מועסקות בשגרה לפני המלחמה	82	86
מרובות ילדים (+4)	13	17
ילד מתחת לגיל 7	85	69
עם תואר אקדמי	78	59
הכנסה משפחתית מעל לממוצע	53	45



סיכום הממצאים מהשוואת הקבוצות

- ברבים מהנושאים שנבדקו נמצא דמיון בין האימהות שבן זוגן בצבא ובין האימהות שבין זוגן אינו בצבא
- יחד עם זאת, הרבה יותר אימהות שבן זוגן בצבא דיווחו על מידה רבה מאוד של תחושת בדידות (21% לעומת 10%) ושל דאגה לבן הזוג (47% לעומת 28%). שיעור גבוה מהן גם דיווחו על קושי רב מאוד לדאוג לצרכים האישיים שלהן (31% לעומת 17%)
- אולם, האימהות שבן זוגן בצבא כבר מקבלות סיוע רב יותר ברוב הנושאים שנבדקו, כולל סיוע בטיפול בילדים (38% לעומת 14%), פינוי זמן לצרכים האישיים שלהן (52% לעומת 30%) וסיוע בהכנת ארוחות (22% לעומת 5%)
- כשנתבקשו לציין את התחום שבו הכי חשוב להן לקבל סיוע, האימהות שבן זוגן בצבא פחות הדגישו תמיכה כלכלית, ונתנו יותר משקל לעזרה עם פעילויות פנאי לילדיהן וביצוע משימות הבית



מסקנות והמלצות

- אימהות לילדים צעירים, ובמיוחד אלו מתוכן עם בן זוג בצבא כעת, עוברות תקופה מאתגרת ביותר
- רבות מהאימהות מקבלות סיוע משמעותי מידידותיהן ומבנות המשפחה שלהן, אך האימהות עדיין מתמודדות עם אתגרים במגוון תחומים
- התקשורת, מעסיקים, רשויות מקומיות, ארגונים וולונטריים ומשרדי ממשלה יכולים לעשות יותר כדי לסייע לאימהות, דבר שהוא קריטי לחוסן הלאומי והחברתי שלנו. המלצות ספציפיות לגופים אלו מוצגות במסמך נפרד, המתלווה למצת הזה.